

บทที่ 4

ผลการศึกษาเชิงประจักษ์และการวิเคราะห์

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอผลการประมาณค่าที่ได้จากแบบจำลองดุลบัญชีเดินสะพัดของ ไทย โดยแบ่งเป็น 4 สมการคือ การนำเข้า, ส่งออกสินค้า และรายจ่าย, รายรับจากการบริการ โดยทุก สมการใช้วิธีประมาณค่าแบบกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary least Squart) โดยใช้รูปแบบสมการ Double log-Linear และทุกสมการที่มีปัญหา Auto- corelation จะแก้ปัญหาด้วยการใช้วิธี Cochrane - Orrcutt ดังต่อไปนี้

4.1 การส่งออกสินค้า (Export Goods)

แบบจำลองการส่งออกสินค้าได้ผลการประมาณค่าดังนี้

$$\text{Log-linear : LNEXP} = - 0.750 C - 0.291 \text{LNEXPRIC} + 2.627 \text{LNWDGPI}$$

(-0.75)   (-2.33)**   (5.84)*

$$- 0.044 \text{REER} + 0.523 \text{LNREALINVEST} (-1) + \text{AR}(1) \dots\dots\dots(4.1)$$

(-0.29)   (3.95)*

$$R^2 = 0.99 \quad R^2 = 0.99 \quad \text{D.W.} = 1.50 \quad \text{F-STAT} = 900.40 \quad \text{S.E.} = 0.077$$

โดยที่ ค่า t-stat ปรากฏในวงเล็บ

- * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 99%
- ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 95%
- *** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 90%
- **** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 85%

จากผลการประมาณค่า(Estimation output) การส่งออกสินค้านี้ดังกล่าวซึ่งได้แก้ปัญห Auto-correlationแล้ว (ค่า p เท่ากับ 0.52)พบว่าตัวแปรสำคัญทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 95% ยกเว้นเพียงอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง และมีตัวแปรสำคัญที่ปรากฏว่ามีเครื่องหมายตรงกัน

ข้ามกับที่คาดหมายคือ ราคาสินค้าส่งออก และอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง ซึ่งตามทฤษฎีควรมีเครื่องหมายเป็นบวกอาจจะทำให้เราอาจสรุปได้ว่า ในกรณีของประเทศไทย อัตราแลกเปลี่ยนไม่น่าจะเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดปริมาณการส่งออก และนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ (Fixed Exchange Rate) ของไทยในอดีต มีผลทำให้อัตราแลกเปลี่ยนไม่ได้สะท้อนค่าที่แท้จริงของเงินบาทไทยทำให้ ราคาสินค้าส่งออกของไทยในสายตาของชาวต่างประเทศ จึงไม่สะท้อนส่วนของอัตราแลกเปลี่ยนดังกล่าว

การที่ราคาสินค้าและอัตราแลกเปลี่ยนซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญทั้งทางทฤษฎีและในความเป็นจริงมีลักษณะผิดไปจากทฤษฎีอย่างมากเช่นนี้ ทำให้น่าสนใจว่าในช่วงเวลาของข้อมูลดังกล่าว คือ ปี 2508-2538 ซึ่งอาจเป็นช่วงที่เศรษฐกิจไทยมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและโครงสร้างหลายประการ โดยเฉพาะด้านการส่งออกอาจมีผลทำให้สัมประสิทธิ์ดังกล่าวผิดไปจากปกติ เพื่อเป็นการพิสูจน์ปัญหาดังกล่าว จึงได้ทำการทดสอบการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง (Structural Change) โดยใช้วิธีการที่เรียกว่า "Chow-test" เพื่อดูว่าการส่งออกของไทยมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างจริงหรือไม่ โดยจะนำเสนอในช่วงต่อไป

ส่วนตัวแปรอื่นคือรายได้ของโลก (World Income) โดยวัดจาก World Gross Domestic Product ณ ราคาคงที่มีสัมประสิทธิ์เท่ากับ 2.627 ซึ่งการที่มีสัมประสิทธิ์หรือเท่ากับ Income elasticity สูงมากเช่นนี้ ทำให้น่าจะตั้งข้อสังเกตได้ว่าอาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างดังกล่าวด้วยเช่นกัน ส่วนตัวแปรการลงทุนที่แท้จริง (Real Investment) ของไทยซึ่งในแบบจำลองนี้ใช้ตัวแบบล่าช้า 1 ปีทำหน้าที่เป็น Activity Variable สะท้อนความสามารถในการผลิตตามสมการในการส่งออกของไทย ซึ่งจากผลการประมาณค่าสัมประสิทธิ์มีค่าเท่ากับ 0.523 แสดงว่าการลงทุนของไทยที่สูงขึ้นอย่างมาก ส่วนหนึ่งเป็นการพยายามผลิตเพื่อส่งออกเป็นหลัก โดยเมื่อนำการลงทุนแล้ว ผลของการส่งออกที่มากขึ้นจะเห็นชัดเจนในปีต่อไป

4.1.1 การทดสอบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการส่งออก

จากสัมประสิทธิ์ของราคาส่งออก (Export Price) และอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง ที่ได้ไม่มีนัยสำคัญ ณ ระดับ 95% ทำให้เราตั้งข้อสังเกตขึ้นมาเพื่ออธิบายความผิดปกติของค่าสัมประสิทธิ์นั้นว่า การส่งออกของไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างไปอย่างเห็นได้ชัดนับตั้งแต่ปี 2525 ซึ่งเป็นปีที่หลังจากประเทศไทยมีการลดค่าเงินบาทครั้งใหญ่ปลายปี 2524 จึงทำการทดสอบการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง โดยใช้การทดสอบ "Chow test" ของการส่งออก ผลที่ได้ปรากฏว่า "ในปี

2525 ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการส่งออกอย่างมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 95%
 “(ค่า F-statistic = 2.562)

จึงเป็นการยืนยันข้อสังเกตเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการส่งออกของไทยนั้นน่าจะถูกต้อง และนอกจากนี้เพื่อเป็นการชี้ให้เห็นความแตกต่างเชิงโครงสร้างของทั้ง 2 ช่วงดังกล่าว ซึ่งจะนำการประมาณค่าแบบจำลองโดยแบ่งช่วงเวลาออกเป็น 2 ช่วง คือปี 2508-2524 และปี 2525-2538 และผลการประมาณค่าดังนี้

ช่วงที่ 1 ปี 2508-2524

$$\begin{aligned} \text{LNEXP} = & -4.22 \text{ C} - 0.425 \text{ LNEXPRIC} + 3.85 \text{ LNWDGPI} \\ & (-1.32) \quad (-2.6)** \quad (4.01)* \\ & - 0.121 \text{ LNREER} + 0.369 \text{ LNREALINVEST} (-1) + \text{AR}(1) \dots\dots\dots(4.2) \\ & (-0.62) \quad (1.73)**** \end{aligned}$$

$$R^2 = 0.98 \quad R^2 = 0.972 \quad \text{D.W.} = 2.14 \quad \text{F-Stat} = 99.28 \quad \text{S.E.} = 0.076$$

ช่วงที่ 2 ปี 2525-2538

$$\begin{aligned} \text{LNEXP} = & -4.19 \text{ C} + 2.51 \text{ LNEXPRIC} + 0.01 \text{ LNWDGPI} + 0.66 \text{ LNREER} \\ & (-3.04) \quad (3.86)* \quad (0.01) \quad (1.45) \\ & + 0.40 \text{ LNREALINVEST} (-1) + \text{AR}(1) \dots\dots\dots(4.3) \\ & (4.08)* \end{aligned}$$

$$R^2 = 0.99 \quad R^2 = 0.99 \quad \text{D.W.} = 2.37 \quad \text{F-Stat} = 402.24 \quad \text{S.E.} = 0.05$$

ในช่วงที่ 1 ปี 2508-2524 สมการ(5.2) ซึ่งได้แก้ปัญหาคอรัลแล้ว ผลการประมาณค่าการส่งออกให้ผลคล้ายสมการแรก(5.1) กล่าวคือ ตัวแปรราคาส่งออก

และอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงยังคงมีเครื่องหมายต่างจากทฤษฎีที่ตั้งไว้ และอัตราแลกเปลี่ยนยังคงไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ต่อมาในช่วงที่ 2 ปี 2525-2538 สมการ(5.3)ผลการประมาณค่าต่างไปจากเดิมคือ ตัวแปรทุกตัวมีเครื่องหมายหน้าค่าสัมประสิทธิ์ตรงตามทฤษฎีทั้งหมด แต่มีเพียงตัวแปรรายได้ของโลกและอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงเท่านั้นที่ยังไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ความแตกต่างของผลการประมาณค่าจากแบบจำลองเดียวกัน แต่ช่วงเวลาแตกต่างกันสามารถบอกได้ถึง การเปลี่ยนแปลงของอิทธิพลจากตัวแปรแต่ละตัวที่มีต่อการส่งออกของไทยเช่น ราคาสินค้าออกของทั้ง 2 ช่วง มีสัมประสิทธิ์ที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง คือในปี 2508-2524 มีค่าสัมประสิทธิ์ ซึ่งเท่ากับค่าความยืดหยุ่นของราคาส่งออกเท่ากับ -0.425 เมื่อเทียบกับ 2.54 ในช่วงที่ 2 ปี 2525-2538 ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากความแตกต่างของประเภทของสินค้า สินค้าเกษตรซึ่งมีส่วนการส่งออกที่สูงมากในช่วงที่ 1 ถูกควบคุมปริมาณโดยการใช้ภนโยบาย ภาษีส่งออก(Export Tariff)ของรัฐบาล ทำให้แม้ราคาสินค้าออกจะสูงขึ้นแต่ก็ไม่ทำให้ปริมาณการส่งออกสูงขึ้นแต่อย่างใด เพราะภาษีส่งออกที่รัฐบาลนำมาใช้ทำลายแรงจูงใจในการขยายการผลิตเพื่อส่งออก อีกทั้งการขยายการส่งออกสินค้าเกษตรเพื่อราคาสินค้าสูงขึ้น ยังมีข้อจำกัดในแง่ของการปรับตัวของการผลิต เนื่องจากสินค้าเกษตรที่ส่งออกจะมีปริมาณมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปริมาณการบริโภคภายในด้วย หากปีใดมีผลผลิตต่ำและมีการบริโภคภายในสูง ถึงแม้จะมีราคาในตลาดโลกสูงเพียงใดก็ตาม ก็ไม่สามารถเพิ่มการส่งออกได้ เพราะปริมาณที่เหลือภายหลังการบริโภคภายในประเทศมีต่ำ อีกทั้งหากปีใดรัฐบาลเห็นว่าปริมาณผลผลิตมีต่ำก็จะยิ่งนำมาตรการภาษีส่งออกและควบคุมปริมาณการส่งออกมาใช้อีก เช่นในกรณีของพรีเมี่ยมข้าว และโควต้ามันสำปะหลัง

จากสาเหตุดังกล่าว ค่าความยืดหยุ่นต่อราคาสินค้าออกจึงติดลบและมีค่าต่ำมากกว่าที่ควรจะเป็น ซึ่งผิดไปจากทฤษฎีเดิมที่มีอยู่ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับในช่วงที่ 2 คือปี 2525-2538 ความยืดหยุ่นต่อราคาที่ได้เท่ากับ 2.51 สะท้อนให้เห็นสัดส่วนของการส่งออกที่มีสินค้ากลุ่มหัตถอุตสาหกรรมมากขึ้น ซึ่งสินค้ากลุ่มอุตสาหกรรมดังกล่าวสามารถปรับปริมาณการผลิตเพื่อตอบสนองต่อราคาของตลาดโลกได้ดี อีกทั้งไม่มีอิทธิพลจากภาษีส่งออก และมาตรการควบคุมปริมาณการส่งออก ที่ทำให้ค่าความยืดหยุ่นผิดรูปแบบไปจากทฤษฎีเดิม จากตารางที่ 5.1 ซึ่งแสดงโครงสร้างการส่งออกของไทยจะเห็นได้ว่า ในช่วงปี 2520-2525 สัดส่วนของสินค้าเกษตรต่อการส่งออกทั้งหมดเท่ากับ 53.2% และลดลงเป็น 39.8% และ 23.5% ในช่วงปี 2526-2531 และ 2532-2538 ตามลำดับ ตรงกันข้ามกับสินค้าอุตสาหกรรมที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างมากตั้งแต่ 32.4% ในช่วงปี 2520-2525 จนกระทั่งเป็น 50.5% และ 85.0% ในที่สุด

ค่าความยืดหยุ่นด้านรายได้ (Income elasticity) ซึ่งดูจากสัมประสิทธิ์หน้าตัวแปรรายได้โลก (WGDP) สะท้อนภาพการเปลี่ยนแปลงของชนิดสินค้าได้เช่นกันในช่วงปี 2508-2524 มีค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้โลกสูงมากถึง 3.85 เป็นเพราะในช่วงแรกสินค้าส่งออกของไทยที่เป็นสินค้าเกษตรและธัญพืช รวมทั้งแร่ธาตุบางชนิดนั้น ในตลาดโลกมีผู้ส่งออกจำนวนไม่มากรายนัก รวมทั้งสินค้าบางชนิด ไทยก็มีอำนาจผูกขาดอยู่เล็กน้อย ทำให้ไทยสามารถส่งออกได้มากขึ้นกว่ารายได้ของโลกเพิ่มสูงขึ้น แต่ในช่วงที่ 2 ที่ค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้กลับไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า สินค้าอุตสาหกรรมที่ไทยส่งออกนั้นตอบสนองต่อรายได้ของโลกที่เพิ่มขึ้นได้ไปมากเท่ากับสินค้าเกษตร เนื่องจากในสินค้าอุตสาหกรรมมีผู้ส่งออกมากมาย ทำให้มีการแข่งขันสูง โดยไม่มีประเทศใดมีอำนาจผูกขาดแม้แต่น้อย ทำให้ผู้ต้องการนำเข้าสามารถเลือกสินค้าจากประเทศอื่น ๆ ได้นอกจากไทย อีกทั้งยังมีอิทธิพลจากมาตรการกีดกันการนำเข้าต่างๆ ด้านอัตราแลกเปลี่ยนซึ่งใช้ อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงถ่วงน้ำหนัก (Real effective exchange rate) ทั้ง 2 ช่วงมีค่าสัมประสิทธิ์ที่ต่างคือ -0.121 และ 0.6 ตามลำดับ การที่ในช่วงแรกเครื่องหมายเป็นลบ ซึ่งผิดจากทฤษฎีที่ตั้งไว้ แต่ในช่วงที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์กลับเป็นบวก แสดงว่าค่าเงินบาทมีค่าใกล้เคียงความเป็นจริงมากขึ้นภายหลังจากการลดค่าเงินบาทจริง แต่การที่ทั้งสองช่วงสัมประสิทธิ์ยังไม่มีนัยสำคัญทางสถิติแสดงว่าตัวแปรอัตราแลกเปลี่ยนยังไม่ใช่ว่าปัจจัยสำคัญในการกำหนดการส่งออกและผู้ส่งออกยังสามารถ ประกันความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงค่าเงินบาทด้วยการทำสัญญา หรือประกันค่าเงินบาทในตลาดล่วงหน้า (Forward market) หรือทำการสวอป (SWAP) ค่าเงินได้ ทำให้ดูเหมือนอิทธิพลจากอัตราแลกเปลี่ยนจะไม่มากเท่าที่ควร

จุดที่หน้าสังเกตอีกประการหนึ่งคือ ในด้านผลจากการลงทุนที่แท้จริงที่มีต่อการส่งออกในช่วงที่ 2 มีค่าสัมประสิทธิ์สูงกว่าช่วงแรกเล็กน้อย สะท้อนถึงอิทธิพลจากประเภทของอุตสาหกรรมที่ลงทุน โดยในช่วงแรกนั้นเป็นการลงทุนเพื่อผลิตสินค้าทดแทนการนำเข้า (Import Substitution) เป็นส่วนใหญ่ และเพิ่งจะเริ่มส่งเสริมการลงทุนเพื่อผลิตสินค้าส่งออก (Export Oriented) ทำให้อิทธิพลที่มีต่อการส่งออกยังไม่เห็นผลชัดเจนนัก เมื่อเทียบกับในช่วงที่ 2 ซึ่งอิทธิพลจากการลงทุนเพื่อส่งเสริมการส่งออก เริ่มเห็นผลอย่างเต็มที่ อีกทั้งในช่วงแรกสัดส่วนการลงทุนของภาครัฐยังมีอยู่สูง ซึ่งโดยมากเป็นการลงทุนต่อรัฐวิสาหกิจและโครงสร้างพื้นฐาน จึงทำให้ไม่มีอิทธิพลต่อการส่งออกชัดเจนเท่ากับในช่วงที่ 2

ตารางที่ 4.1 โครงสร้างการส่งออกของไทย (ปี 2520-2538)

ปี	สินค้าเกษตร % of total export	สินค้าอุตสาหกรรม % of total export	อื่นๆ % of total export
2520	56.9	29.8	13.3
2521	54.9	29.4	15.7
2522	53.6	30.1	16.3
2523	51.0	31.5	17.5
2524	52.1	34.8	13.1
2525	50.6	38.7	10.8
Average 20-25	53.2	32.2	14.6
2526	50.2	38.9	10.9
2527	47.2	42.3	10.4
2528	40.7	47.1	12.2
2529	38.2	52.1	9.7
2530	32.0	58.7	9.2
2531	30.3	64.1	5.6
Average 26-31	39.8	50.5	9.7
2532	28.1	66.5	5.4
2533	22.2	72.9	4.9
2534	20.6	74.1	5.2
2535	20.3	71.4	8.3
2536	17.1	75.2	7.7
2537	16.8	75.3	7.9
2538	16.0	74.9	9.1
Average 32-38	23.5	85.0	8.1

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

4.2 การนำเข้าสินค้า (Import goods)

แบบจำลองการนำเข้าสินค้าได้ผลการประมาณค่าดังนี้

$$\text{Log-Linear : LNIMP} = 213.73 C - 0.58 \text{ LNIMPRIC} - 0.42 \text{ LNTARIFFRATE}$$

(-2.86)*   (-1.71)***

$$-0.064 \text{ LNREER} + 0.927 \text{ LNTHAGDP} + \text{AR}(1) \dots\dots\dots(4.4)$$

(5.21)*   (-0.55)

$$R^2 = 0.98 \quad R^2 = 0.98 \quad D.W. = 2.18 \quad S.E. = 0.081 \quad F\text{-Stat} = 451.187$$

ผลการประมาณค่าดังกล่าวได้ใช้วิธี Cochrane - Orcutt ในการแก้ปัญหา Auto Correlation แล้ว (ค่า ρ เท่ากับ 0.99) โดยที่เครื่องหมายหน้าสัมประสิทธิ์ทุกตัวเป็นไปตามที่คาดไว้ โดยมีเพียงตัวแปรด้านอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงเพียงตัวเดียวเท่านั้นที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 90% เนื่องจากสาเหตุเดียวกับการส่งออก ส่วนตัวแปรด้านราคานำเข้า (Import price) การที่สัมประสิทธิ์ ซึ่งเท่ากับค่าความยืดหยุ่นต่อราคา มีค่าค่อนข้างต่ำ (-0.58) ย่อมแสดงให้เห็นถึงประเภทสินค้านำเข้าและความจำเป็นในการพึ่งพาสินค้านำเข้าที่มีสูง โดยสินค้าเหล่านั้นได้แก่กลุ่มสินค้าน้ำมันเชื้อเพลิง, เครื่องจักร และสินค้าอุตสาหกรรม ซึ่งสินค้าเหล่านี้หากมองในแง่ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจแล้ว จะอยู่ในรูปของสินค้าทุนเป็นส่วนใหญ่ การนำเข้าสินค้าเหล่านี้ในสัดส่วนที่สูง มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาอุตสาหกรรมและการผลิตตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างมีน้อยมาก แม้ว่าจะอยู่ในช่วงของการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าหรือส่งออกก็ตาม แสดงถึงระดับการพึ่งพาที่สูงมากจากตารางที่ 5.2 จะเห็นว่าการนำเข้าสินค้าบริโภคมีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่อง ต่างจากสินค้าทุนกับวัตถุดิบและสินค้ากึ่งสำเร็จรูปซึ่งมีสัดส่วนสูงขึ้นเรื่อยๆ ตามสาเหตุที่ได้ทำการวิเคราะห์แล้ว

ตัวแปรภาษีศุลกากรมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -0.42 การที่ผลของค่าสัมประสิทธิ์เป็นเช่นนี้ ย่อมสะท้อนถึงระดับความจำเป็นของสินค้านำเข้าเหล่านั้น เพราะว่าการที่กำหนดให้มีภาษีศุลกากรในสินค้าใด จะทำให้ราคาของสินค้านั้นสูงขึ้น จึงมีผลทางด้านราคา (Price effect) เหมือนเป็นตัวแปรราคาตัวหนึ่ง ฉะนั้นการวิเคราะห์ผลของภาษีศุลกากรในการลดหรือจำกัดการนำเข้า แต่หากเป็นสินค้าประเภททุนที่มีความจำเป็นการผลิต แม้จะใช้มาตรการทางภาษีเท่าใด ก็ไม่สามารถลดปริมาณการนำเข้าได้ดังที่เห็นจากค่าความยืดหยุ่นของภาษีศุลกากรที่ต่ำมากดังกล่าว ขณะที่ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของไทย ณ ราคาคงที่ (Thailand Gross Domestic Product at

1990 Price) ซึ่งเป็นตัวแปรทางด้านรายได้กลับมีสัมประสิทธิ์สูงมาก(0.927) ย่อมแสดงให้เห็นอิทธิพลของรายได้(Income effect)ที่มีผลต่อการนำเข้า หรืออาจกล่าวได้ว่าการนำเข้าของไทยเกิดจากการเพิ่มขึ้นของรายได้ของคนในประเทศเป็นส่วนใหญ่ และการที่ระบบเศรษฐกิจของไทยกำลังเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้การนำเข้าที่เพิ่มขึ้นตลอดเวลา

จากการวิเคราะห์ค่าความยืดหยุ่นทางราคาและรายได้ทำให้เราได้ข้อสรุปว่า การนำเข้าของไทยได้อิทธิพลจากรายได้ที่เพิ่มขึ้นตลอดช่วงเวลามากกว่าผลทางด้านราคา ดังนั้นในแง่ของนโยบาย การจำกัดการนำเข้าโดยใช้มาตรการทางราคาไม่ว่าจะเป็น ภาษีศุลกากร หรือ อัตราแลกเปลี่ยนก็ตามจะมีประสิทธิภาบน้อยกว่ามาตรการด้านรายได้

ตารางที่ 4.2 สัดส่วนการนำเข้าสินค้าของไทย ปี 2515-2538 (% ของมูลค่าการนำเข้ารวม)

ปี	สินค้าทุน	วัตถุดิบและสินค้ากึ่งสำเร็จรูป	สินค้าบริโภค	อื่นๆ
Average 15-20	27.1	28.2	13.4	13.2
Average 21-26	23.6	25.7	11.0	13.1
2527	29.6	29.8	7.2	9.8
2528	29.8	31.5	7.6	8.4
2529	32.0	36.8	7.9	9.7
2530	31.9	37.6	7.3	9.7
2531	38.5	36.9	6.8	10.1
2532	36.0	37.7	6.8	10.4
Average 27-32	33.0	35.0	7.3	9.7
2533	38.8	35.7	7.0	9.2
2534	39.5	36.6	7.0	7.5
2535	40.5	34.9	8.0	8.4
2536	42.2	32.5	7.8	10.0
2537	44.1	31.8	8.4	8.9
2538	44.7	31.8	8.1	8.7
Average 33-38	41.6	33.9	7.7	8.8

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์

4.3 รายรับจากการบริการ / การส่งออกบริการ (Service Receipt / Export Service)

จากแบบจำลองรายรับจากการบริการได้ผลการประมาณค่าดังนี้

$$\begin{aligned} \text{Log-Linear : LNEXSERV} &= -7.73C + 0.071 \text{ LNREALOUTFDI} (-1) \\ &\quad (-5.26) \quad (2.92)^* \\ &+ 0.164 \text{ LNWDGPI} + 0.402 \text{ LNREER} + 1.081 \text{ LNTRAVELLER} + \text{AR}(1) \dots\dots\dots(4.5) \\ &\quad (0.36) \quad (2.25)^{**} \quad (5.97)^* \end{aligned}$$

$$R^2 = 0.995 \quad R^2 = 0.993 \quad D.W. = 2.47 \quad S.E. = 0.057 \quad F\text{-Stat} = 833.34$$

แบบจำลองนี้ได้แก้ปัญหา Autocorelation ด้วยวิธี Cochrane - Orcutt แล้ว(ค่า p เท่ากับ 0.74) จะเห็นได้ว่าสัมประสิทธิ์หน้าตัวแปรทุกตัวถูกต้องตามทฤษฎีที่คาดหมายไว้ และมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 95%ขึ้นไปทุกตัวยกเว้นตัวแปรรายได้โลก ณ ราคาคงที่ (World Gross Domestic Product at 1990 price) ซึ่งน่าจะเป็นเพราะว่า เมื่อรายได้ของคนในโลกสูงขึ้นก็จะมีผลให้ท่องเที่ยวในประเทศไทยน้อยลงโดยอาจมีทางเลือกในการท่องเที่ยวในประเทศอื่นมากขึ้น ในทางตรงกันข้าม ตัวแปรทางด้านอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงกลับสามารถอธิบายรายรับจากการบริการได้ดี โดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยวเพราะในความเป็นจริง อัตราแลกเปลี่ยนเปรียบเสมือนตัวแปรราคาที่มีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยว กล่าวคือหากอัตราแลกเปลี่ยนของเงินบาทเมื่อเทียบกับเงินตราต่างประเทศมีค่าต่ำ(เงินบาทอ่อนตัว)จะทำให้นักท่องเที่ยวเสียค่าใช้จ่ายน้อยลงกว่าเดิม

ส่วนตัวแปรทางด้านการลงทุนทางตรงของไทยในต่างประเทศ (Outward Foreign Direct Investment) โดยในการศึกษานี้สมมติให้บริษัทข้ามชาติ(Multinational Enterprise) ของไทยส่งกลับรายได้จากการลงทุนภายหลังจากส่งเงินลงทุน 1 ปี การส่งกลับมาในรูปของรายได้จากการลงทุน (Investment Income) มีค่าสัมประสิทธิ์ไม่สูงนัก(0.071) สะท้อนถึงสัดส่วนของรายได้จากการลงทุนที่ส่งกลับมาในสัดส่วนที่มีต่อค่าบริการค่อนข้างต่ำ จะเห็นได้ว่าความรวดเร็วในการส่งผลตอบแทนกลับมายังประเทศไทย มีค่อนข้างสูงซึ่งเป็นเพราะขนาดของการลงทุนที่เล็ก ทำให้ไม่ต้อง

เสียเวลากับการก่อสร้างโรงงานเป็นเวลานานเหมือนโครงการใหญ่จากต่างประเทศ ระยะเวลาการ
 คำนวณจึงสั้น

จะเห็นได้ว่าผลการประมาณค่าที่ได้จากแบบจำลองรายรับจากการบริการนั้นสนับสนุนข้อ
 เห็นจริงในตัวโครงสร้างรายรับจากการบริการ (ดูตารางที่ 5.3) กล่าวคือ มูลค่ารายรับจากการ
 บริการนั้นเพิ่มขึ้นตลอดช่วงเวลาที่ทำการศึกษา โดยมีสัดส่วนของรายได้จากการท่องเที่ยวมากที่สุด
 นับตั้งแต่ปี 2531 เป็นต้นมา และรายรับที่ได้จากการบริการภาครัฐ (Government Service) มีสัดส่วน
 สูงเป็นอันดับ 1 ในช่วงแรกในช่วงปี 2508-2518 หลังจากนั้นกลับมีแนวโน้มลดลงอย่างมาก
 ต่างจากส่วนอื่นของรายรับจากการบริการ ทำให้สัดส่วนของรายได้จากการลงทุนซึ่งสูงขึ้นเรื่อย ๆ มี
 สัดส่วนเป็นอันดับ 2 หลังจากช่วงปี 2520 เป็นต้นมา สัดส่วนของรายได้จากการลงทุนนั้นใกล้เคียง
 กับรายรับจากการเดินทาง (Transport) แต่เนื่องจากในส่วนนี้มีปัญหาด้านการจัดกลุ่มข้อมูล¹ ทำ
 ให้การวิเคราะห์ส่วนนี้อาจขาดความละเอียดไปเล็กน้อย

---

¹ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้เปลี่ยนนิยามของดุลบริการ คดขแบ่งดุลบริการออกเป็น ดุลบริการ(Service Balance) กับ รายได้(Income)ในปี 2532

ตารางที่ 4.3 สัดส่วนรายรับจากการบริการ ปี 2508-2538 (% ของรายรับรวม)

ปี	รายรับจากการท่องเที่ยว	รายได้จากค่าธรรมเนียม	รายรับจากสินค้า	อื่น ๆ
	% ของรายรับรวม	% ของรายรับรวม	% ของรายรับรวม	% ของรายรับรวม
Average 08-13	15.5	13.3	53.9	17.4
Average 14-19	25.5	16.8	32.4	25.2
2520	31.2	20.6	7.3	40.9
2521	40.2	15.2	6.0	38.5
2522	38.5	14.5	5.9	41.2
2523	40.8	12.2	5.8	41.2
2524	41.7	11.2	4.5	42.5
2525	40.3	9.5	3.9	46.3
Average 20-25	38.8	13.9	5.6	41.8
2526	37.3	7.8	3.9	51.0
2527	37.6	7.2	3.5	51.8
2528	37.0	7.7	4.5	50.7
2529	42.6	7.1	3.4	46.9
2530	46.7	6.2	3.0	44.2
2531	52.5	6.2	2.2	39.1
Average 26-31	42.3	7.0	3.4	47.3
2532	68.8	11.8	2.6	46.0
2533	67.4	16.9	2.0	45.8
2534	62.7	17.1	1.2	50.2
2535	54.8	11.7	1.4	48.6
2536	51.0	9.3	1.6	57.4
2537	52.1	11.0	1.8	41.2
2538	54.1	14.2	1.3	56.0
Average 32-38	57.0	13.4	1.5	49.9

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

4.4 รายจ่ายจากการบริการ / การนำเข้าบริการ (Service Payment / Import Service)

ผลการประมาณค่าในแบบจำลองรายจ่ายการบริการมีดังนี้

$$\begin{aligned} \text{Log-Linear : LNIMSERRV} &= -1.13 \text{ C} + 0.562 \text{ LNTHAGDP} + 0.322 \text{ LNREER} \\ &\quad (-3.17) \quad (2.21)^{***} \quad (1.72)^{***} \\ &+ 0.228 \text{ LNREALINFDI} (-2) + 0.14 \text{ LNDEBT} (-1) \\ &\quad (4.49)^* \quad (2.19)^{**} \\ &+ 0.42 \text{ LNREALEXPORT} \dots\dots\dots(4.6) \\ &\quad (4.51)^* \end{aligned}$$

$$R^2 = 0.99 \quad R^2 = 0.99 \quad \text{D.W.} = 2.03 \quad \text{S.E.} = 0.07 \quad \text{F-Stat} = 573.99$$

จากผลการประมาณค่าจะเห็นได้ว่า ตัวแปรทุกตัวมีนัยสำคัญ ณ ระดับ 90% ขึ้นไปและค่าสัมประสิทธิ์ทุกตัวมีเครื่องหมายถูกต้องตามทฤษฎีที่คาดไว้ ยกเว้นอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงซึ่งตามทฤษฎีควรจะเป็นลบ เหตุผลน่าจะเป็นเพราะว่าการท่องเที่ยวของคนไทยในต่างประเทศ ถือเป็นสินค้าฟุ่มเฟือย (Luxury Goods) ทำให้ตัวแปรด้านราคาอย่างอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงไม่มียield ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวต่างประเทศ แต่รายได้ประชาชาติของไทย ณ ราคาคงที่ (THAGDP) ซึ่งเปรียบเหมือนรายได้ของคนไทยในการใช้จ่ายด้านการท่องเที่ยวในต่างประเทศ จะมีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวมากกว่า ดังนั้นค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้ซึ่งมีค่าเท่ากับค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้ (Income elasticity) จึงอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง (0.562) แสดงว่าเมื่อคนไทยมีรายได้สูงขึ้นจะมีการใช้จ่ายในด้านการท่องเที่ยวต่างประเทศสูงขึ้นด้วย นอกจากนี้ยังอาจมีการเดินทางในรูปแบบอื่นที่จัดอยู่ในการท่องเที่ยวเช่น การเดินทางดูงาน และการศึกษาต่อต่างประเทศรวมอยู่ด้วย

ตัวแปรการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศที่ใช้ตัวแบบล่าช้า 2 ปี (REALINFDI(-2)) น่าจะยืนยันความสำคัญในส่วนของการจ่ายผลตอบแทนจากการลงทุนจากต่างประเทศได้อย่างดี แม้ว่าค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จะค่อนข้างต่ำกว่าที่ควรจะเป็น (0.228) ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า กฎหมายการควบคุมการส่งกลับกำไรไปยังประเทศแม่ของตนควบคุมอยู่ ในกรณีดังกล่าวบริษัทนั้น ๆ อาจจะใช้วิธีการตั้งราคาโอน (Transfer Pricing) เป็นเหมือนการส่งกลับผลกำไรทางอ้อมแทน (ซึ่งจะกล่าวราย

ละเอียดอีกครั้งในช่วงการวิเคราะห์) ค่าสัมประสิทธิ์จึงดูต่ำกว่าที่ควรจะเป็นดังกล่าว อย่างไรก็ตาม หากดูจากตัวเลขจริง ๆ นั้น การจ่ายเงินในส่วนผลตอบแทนจากการลงทุนมีสัดส่วนสูงที่สุดในรายจ่ายบริการ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดช่วงการศึกษา

ส่วนตัวแปรอื่นๆเช่น มูลค่าการส่งออกที่แท้จริง ซึ่งอธิบายค่าใช้จ่ายค่าระวางและประกันภัย (Freight and Insurance) ที่ไทยต้องจ่ายในการขนส่งสินค้าออกให้กับ บริษัทต่างชาติ มีสัดส่วนสูงเป็นอันดับ 3 รองจากการจ่ายเงินผลตอบแทนจากการลงทุนและการท่องเที่ยว ซึ่งหากการส่งออกเพิ่มขึ้นจะทำให้ค่าใช้จ่ายในส่วนนี้สูงขึ้นด้วย และหากเราดูค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ จะเห็นได้ว่ามีค่าสูงขึ้นตลอดช่วงเวลาตามการขยายตัวของ การส่งออก และค่าสัมประสิทธิ์หน้าตัวแปรนี้ต่างประเทศ (Total Debt Outstanding (DEBT (-1)) ซึ่งใช้ตัวแบบล่าช้า 1 ปี ยืนยันความสำคัญของการจ่ายเงินนี้ต่างประเทศแม้ว่าจะไม่มีการแบ่งส่วนของมูลค่าการจ่ายเงินนี้ออกมาอย่างชัดเจน แต่จากรายงานของธนาคารแห่งประเทศไทยที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ปริมาณหนี้สินต่างประเทศของไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ประมาณ 20% ต่อปี ซึ่งในระยะหลังหนี้สินส่วนใหญ่มักเป็นหนี้ระยะสั้น ที่มีกำหนดการชำระคืนไม่เกิน 1 ปี จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณหนี้ในปีก่อนหน้าหนึ่งปี มีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนกับรายจ่ายทางด้านบริการ

จากผลการวิเคราะห์แบบจำลองดังกล่าวน่าจะยืนยันข้อเท็จจริงบางประการเกี่ยวกับรายจ่ายการบริการ จากตารางที่ 4.4 จะเห็นได้ว่า รายจ่ายในส่วนผลตอบแทนจากการลงทุนนั้นมีสัดส่วนสูงที่สุดตลอดช่วงเวลา โดยรายจ่ายการท่องเที่ยวซึ่งมีแนวโน้มลดลงแล้วในช่วงหลังจากปี 2520-2525 แต่กลับมีสัดส่วนสูงขึ้นมาอีกหลังจากปี 2531 เป็นต้นมา

ตารางที่ 4.4 รายจ่ายจากการบริการ ปี 2508-2538 (% ของรายจ่ายรวม)

ปี	ค่าบริการทางอากาศ รวมของสายการบิน	รถโดยสารสาธารณะ รวม	บริการอื่นที่มีลักษณะเหมือนรถโดยสาร สาธารณะ รวม	อื่นๆ
	% ของรายจ่ายรวม	% ของรายจ่ายรวม	% ของรายจ่ายรวม	% ของรายจ่ายรวม
Average 08-13	28.8	11.4	30.1	29.8
Average 14-19	26.4	5.7	39.4	34.5
2520	25.7	3.6	36.5	34.1
2521	20.1	2.9	45.8	31.2
2522	17.9	2.2	51.4	28.5
2523	15.4	2.3	52.5	29.8
2524	13.3	3.5	58.4	24.7
2525	12.2	3.1	60.7	24.0
Average 20-25	17.4	2.9	50.9	28.7
2526	15.6	2.9	57.7	23.8
2527	12.7	2.1	61.6	23.6
2528	10.8	2.8	63.5	23.0
2529	10.7	2.4	64.7	22.2
2530	12.6	3.4	61.3	22.7
2531	15.9	2.8	55.4	26.0
Average 26-31	13.1	2.7	60.7	23.5
2532	17.1	2.8	51.6	28.5
2533	23.8	2.5	45.2	28.5
2534	21.4	1.7	40.4	36.5
2535	25.4	1.2	33.5	40.0
2536	26.3	1.4	30.7	41.6
2537	28.2	1.1	29.8	40.8
2538	21.4	1.1	33.4	44.0
Average 32-38	24.4	1.5	35.5	38.6

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

4.5 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อดุลบัญชีเดินสะพัดของไทย

ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ผลกระทบของปัจจัยที่ได้ทำการศึกษาดังแต่ ภาษีศุลกากร (Tariff), อัตราแลกเปลี่ยน (Exchange rate) และการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศ (Foreign direct Investment) ที่มีต่อดุลบัญชีเดินสะพัดของไทย โดยอาศัยผลการประมาณค่าที่ได้จากแบบจำลองเป็นส่วนประกอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

4.5.1 ผลกระทบจากภาษีศุลกากร

ผลกระทบจากภาษีศุลกากรที่มีต่อดุลบัญชีเดินสะพัดของไทยนั้น มีอยู่เพียงส่วนเดียวก็คือ ผลกระทบต่อการนำเข้าโดยผ่านตัวแปรด้านราคา โดยมีประเด็นสำคัญที่น่าพิจารณาคือ

- 1) ผลกระทบของการนำนโยบายด้านภาษีศุลกากรมาใช้แก้ปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัด
- 2) ผลที่จะเกิดขึ้นภายหลังข้อตกลง GATT มีผลบังคับใช้ ทำให้รัฐบาลไม่สามารถนำนโยบายด้านภาษีศุลกากรมาใช้ได้

ในประเด็นแรกจะเห็นได้ว่า ตั้งแต่อดีตที่ผ่านมานโยบายด้านภาษีศุลกากรถูกนำมาใช้เพื่อจุดประสงค์หลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการจัดเก็บรายได้เข้ารัฐ, การปกป้องอุตสาหกรรมภายใน รวมทั้งการส่งเสริมการลงทุน โดยในช่วงแรกของการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของมาตรการภาษีศุลกากรอยู่ที่การควบคุมปริมาณและชนิดของสินค้านำเข้าเพื่อให้อุตสาหกรรมประเภททดแทนการนำเข้าสามารถแข่งขันได้ เช่น "ในปี 2512 เมื่อประเทศไทยขาดดุลการค้าชำระเงินเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่เริ่มพัฒนาอุตสาหกรรมในเดือนกรกฎาคม ปีต่อมาก็มีมาตรการเพิ่มอัตราอากรขาเข้าสำหรับสินค้านำเข้า 216 ประเภทใหญ่ หรือ 271 ประเภทย่อย และลดอากรขาออกสำหรับผลิตภัณฑ์ไม้และยางเพื่อส่งเสริมการส่งออก ผลปรากฏว่าในปี 2514 มูลค่าของการนำเข้าขยายตัวในอัตราที่ลดต่ำลงมากสมความตั้งใจ"²

จะเห็นได้ว่า มาตรการด้านภาษีศุลกากรเป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพพอสมควรในการควบคุมการนำเข้าเพื่อแก้ปัญหาดุลการค้า แต่ผลของภาษีศุลกากรในด้านอื่น ๆ นั้นอาจจะไม่ช่วยแก้ปัญหาดุลการค้าอย่างแท้จริงก็ได้ เหตุเพราะว่าภาษีศุลกากรจะมีผลต่ออุปสงค์การนำเข้า ผ่าน

² สิริลักษณ์ ชุตินุฏ : "การเปลี่ยนแปลงมาตรการทางภาษีศุลกากร ในปี 2528 : บทวิเคราะห์และวิจารณ์"

ตัวแปรด้านราคา (Price effect) เช่นเดียวกับอัตราแลกเปลี่ยน กล่าวคือการเพิ่มอัตราภาษีศุลกากรนั้นทำให้ราคาสินค้าเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผู้บริโภคซื้อสินค้านั้นลดลง ซึ่งผู้บริโภคจะซื้อสินค้าลดลงปริมาณเท่าไรนั้นขึ้นอยู่กับค่าความยืดหยุ่นต่อราคา (Price elasticity) ที่มีต่อสินค้าประเภทนั้นๆ หากเราพิจารณาสินค้านำเข้าแยกตามลักษณะทางเศรษฐกิจ (Economic Classification) โดย กฤษฎา อุทยานิน³(2531) ได้ ทำการประมาณค่าความยืดหยุ่นจากแบบจำลองดังแสดงในตารางที่ 5.2.1 พบว่า กลุ่มสินค้าที่มีค่าความยืดหยุ่นต่อราคาต่ำที่สุดในรูปของค่าสัมบูรณ์(Absolute term) คือ สินค้าทุน (Capital goods) ตามมาด้วยกลุ่มสินค้าวัตถุดิบและกึ่งวัตถุดิบ(Raw material)ซึ่ง แสดงให้เห็นภาวะการพึ่งพาสินค้านำเข้าในกลุ่มดังกล่าวได้อย่างชัดเจน ในขณะที่สินค้าบริโภคมีความยืดหยุ่นต่อทั้งราคาและภาษีศุลกากร สูงที่สุดในรูปของค่าสัมบูรณ์(Absolute term) สะท้อนว่า รัฐบาลน่าจะสามารถควบคุมการนำเข้าสินค้ากลุ่มนี้ได้ด้วยมาตรการทางราคา

ตารางที่ 4.5 ค่าความยืดหยุ่นต่อราคาและภาษีศุลกากร

	ค่าความยืดหยุ่นต่อ ราคา	ค่าความยืดหยุ่นต่อ ภาษีศุลกากร
สินค้าบริโภค	-1.392	-0.6148
สินค้าวัตถุดิบและกึ่งวัตถุดิบ	-0.824	-0.0498
สินค้าทุน	-0.636	-0.413
สินค้านำเข้ารวม	-1.1396	-0.1534

ที่มา : กฤษฎา อุทยานิน (2531)

จุดประสงค์ที่รัฐบาลพยายามใช้ภาษีศุลกากรเพื่อคุ้มครองอุตสาหกรรมภายในและกำหนดโครงสร้างอุตสาหกรรมในช่วงที่ส่งเสริมการผลิตเพื่อการส่งออก(Exportt Promotion) โดยตั้งกำแพงภาษีสินค้านำเข้าในอัตราสูงลดหลั่นลงไปสู่อัตราต่ำสำหรับสินค้าทุนและวัตถุดิบ จะทำให้ช่วยลดการนำเข้าสินค้าบริโภคได้แก่ อุตสาหกรรมภายในที่ผลิตสินค้านำเข้าเหล่านั้นล้วนแล้วแต่ต้องมีการนำเข้าวัตถุดิบและสินค้าทุนจากต่างประเทศ ทำให้เพิ่มสัดส่วนการนำเข้าในส่วนนี้แทนการขาดดุลการค้าจึงไม่ลดลง และก่อให้เกิดการขาดผลเชื่อมโยงถอยหลัง (Backward Linkage Effect) ทำให้ขาดการพัฒนาผลิตสินค้านำเข้าขึ้นใช้เองในประเทศโดยเฉพาะเครื่องจักรที่ใช้เทคโนโลยี

³ กฤษฎา อุทยานิน (2531);อ้างแล้ว

สูงเพื่อนำมาผลิตสินค้าที่มีมูลค่าสูงขึ้น ประสิทธิภาพในการผลิตรวมจึงยังไม่เพิ่มขึ้นเท่าที่ควรและส่งผลกระทบต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกในที่สุด ดังนั้นหากไม่มีการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อแข่งขันในตลาดโลกแล้ว การแก้ปัญหาดุลการค้าและปรับโครงสร้างการผลิตโดยใช้มาตรการด้านภาษีศุลกากรจะไม่ได้ผลอย่างสิ้นเชิง

ในประเด็นที่สอง ซึ่งเกี่ยวกับข้อตกลงทั่วไปว่าด้วยพิกัดอัตราภาษีศุลกากร (General Agreement on Tariff and Trade) เป็นสิ่งที่กำลังมีบทบาทต่อการค้าระหว่างประเทศของไทย เพราะในข้อตกลงดังกล่าวไทยจะต้องลดอัตราภาษีศุลกากรลดลงเหลือ 0% ราคาสินค้านำเข้าจึงลดลงตามภาษีศุลกากรที่ลดลง จึงทำให้ปริมาณการนำเข้าจะสูงขึ้น ในทางตรงกันข้าม ข้อตกลง GATT ซึ่งมีผลครอบคลุมถึง 80% ของการค้าโลก⁴ จะทำให้ประเทศคู่ค้ากับไทยส่วนใหญ่ต้องลดการกีดกันลงส่งผลให้ปริมาณการค้าของโลกสูงขึ้น รวมทั้งโอกาสที่ประเทศไทยจะขยายการส่งออกย่อมมีสูงขึ้น

ผลสุทธิของการลดอัตราภาษีศุลกากรตามข้อตกลงของ GATT ที่จะมีต่อดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดจึงขึ้นอยู่กับประเทศไทยจะมีการตอบสนองต่อราคานำเข้าที่ลดลง และตลาดโลกจะมีการตอบสนองทางด้านรายได้ต่อสินค้าออกของไทยมากน้อยเพียงไร ในสมการนำเข้าของไทย (สมการที่ 5.4) ค่าความยืดหยุ่นต่อราคานำเข้ามีค่าเท่ากับ -0.58 และความยืดหยุ่นต่อรายได้เท่ากับ 0.927 ถ้าราคาสินค้านำเข้าลดลงเนื่องจากภาษีศุลกากรที่ลดลงจะทำให้มีการนำเข้าเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเมื่อเทียบกับผลทางรายได้ เพราะเมื่อรายได้ของคนไทยสูงขึ้นจะส่งผลให้มีการนำเข้าสูงขึ้นอย่างมาก เมื่อพิจารณาด้านการส่งออกโดยจะต้องพิจารณาจากค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้โลกของสินค้าไทย จะพบว่าโครงสร้างของสินค้าออกได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นสินค้ากลุ่มอุตสาหกรรมมากขึ้นปรากฏว่า รายได้ของโลกกลับไม่สามารถอธิบายการส่งออกสินค้าของไทยได้ (ไม่มีนัยสำคัญ ณ ระดับ 90%) ดังนั้นโอกาสที่ไทยจะขยายการส่งออกภายหลังการลดอัตราภาษีศุลกากรทั่วโลกจึงยังไม่สามารถสรุปได้แน่นอน

ทั้งนี้ภายใต้กรอบการวิเคราะห์ของการศึกษาคั้งนี้ อาจมีข้อจำกัดอยู่บ้าง เนื่องจากแบบจำลองที่ใช้เป็นการแยกส่วนการนำเข้าส่งออกจากปัจจัยทางมหภาคอื่น ๆ การใช้แบบจำลองเศรษฐกิจมหภาคจะได้ผลที่แม่นยำขึ้น ผลที่ได้จึงเป็นการคาดการณ์คร่าว ๆ เท่านั้น

⁴ สมาคมเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, “เศรษฐกิจระหว่างประเทศ” เอกสารประกอบการสัมมนาทางเศรษฐกิจไทยปี 2540

แม้ผลการศึกษาที่ได้ อาจมีข้อดีอยู่ทางด้านความแม่นยำ แต่ก็น่าจะมีประโยชน์บางประการด้านนโยบาย ด้วยเหตุที่ว่าค่าความยืดหยุ่นต่อราคานำเข้าของไทยต่ำกว่าค่าความยืดหยุ่นต่อรายได้พอสมควร มาตรการด้านราคาไม่ว่าจะเป็นภาษีศุลกากร หรืออัตราแลกเปลี่ยนอาจให้ผลไม่เต็มที่นัก มาตรการด้านรายได้จึงน่าจะเป็นทางเลือกในการแก้ปัญหาปริมาณการนำเข้าที่สูงขึ้นทุกปีได้ดีกว่า

4.5.2 ผลกระทบจากอัตราแลกเปลี่ยน

อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อธุรกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการค้าหรือบริการ ดังนั้นการพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อดุลบัญชีเดินสะพัด หรืออาจรวมถึงดุลการชำระเงิน จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะกล่าวถึงผลของอัตราแลกเปลี่ยน

อย่างไรก็ตามจากผลการประมาณค่าแบบจำลองการนำเข้าและส่งออกสินค้า (Import and Export goods) และรายรับและรายจ่ายบริการ (Service Receipt and Payment) ซึ่งปรากฏในสมการที่ 5.1-5.6 ตัวแปรทางด้านอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงถ่วงน้ำหนัก (Real Effective Exchange Rate) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 90% เพียง 2 สมการเท่านั้น ในสมการรายรับ/รายจ่ายจากการบริการ ซึ่งได้ให้เหตุผลในการอธิบายไว้ว่า อัตราแลกเปลี่ยนดังกล่าวไม่สะท้อนค่าที่แท้จริงกล่าวคือมีการแทรกแซงในอัตราแลกเปลี่ยนตลอดเวลา

ซึ่งหากเราศึกษาในรายละเอียดถึงวิวัฒนาการระบบอัตราแลกเปลี่ยนของไทยจะเห็นว่าเราจะสามารถแบ่งออกเป็น 6 ช่วงดังนี้⁵

ระยะที่หนึ่ง : ระยะแรกของการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน (พ.ศ.2159-2498)

ในช่วงนี้เป็นช่วงเริ่มแรกที่มีการใช้อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ ซึ่งอยู่ในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ และเพิ่งเริ่มมีการค้าระหว่างประเทศขึ้น ค่าเงินบาทส่วนใหญ่ยังผูกติดอยู่กับเงินปอนด์สเตอร์ลิง ซึ่งเป็นเงินสกุลหลัก และวิวัฒนาการมาเข้าร่วมกับระบบมาตรฐานทองคำในปี 2471 การเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลร้ายต่อค่าเงินบาทไทย ทำให้ธนาคารแห่งประเทศไทยต้อง

⁵ สีรราช อัครประเสริฐ ; “ค่าเงินบาทที่เหมาะสมและการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนตามความเป็นจริงของประเทศไทย” วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัย (เศรษฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2537

กำหนดให้ผู้ส่งออกต้องนำเงินมาส่งมอบให้แก่ธนาคาร ซึ่งรับแลกเปลี่ยนอัตราทางการ ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงเป็นแหล่งรวมเงินตราต่างประเทศและเป็นผู้จัดสรรตามความเหมาะสม

ระยะที่สอง : ก่อนการกำหนดค่าเสมอภาคของเงินบาท (พ.ศ.2498-2506)

ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund : IMF) ตั้งแต่ปี 2492 โดยไทยมีพันธะต้องประกาศค่าเสมอภาคของเงินบาทเทียบกับทองคำบริสุทธิ์ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนตายตัว (Fixed Exchange rate) โดยไทยได้เริ่มการกำหนดค่าเสมอภาคในปี 2506 แต่ช่วงก่อนหน้านั้นมีการใช้อัตราทางการซึ่งเทียบค่ากับดอลลาร์อเมริกาในอัตรา 1 ดอลลาร์ เท่ากับ 20 บาท โดยมีทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเป็นตัวดำเนินการแทรกแซงในตลาดเพื่อรักษาของค่าเงิน

ระยะที่สาม : ระบบค่าเสมอภาค (พ.ศ.2506-2521)

ในปี 2506 ไทยได้มีการกำหนดกำหนดค่าเสมอภาคของเงินบาทไทย ให้เงิน 1 บาทมีค่าเทียบเท่ากับทองคำบริสุทธิ์ 0.0427245 กรัม หรือ 1 ดอลลาร์สหรัฐอเมริกาเท่ากับ 20.80 บาท ซึ่งส่งผลดีในแง่ความเชื่อมั่นของชาวต่างชาติที่มีต่อค่าเงินบาทไทยในช่วงต้น อย่างไรก็ตามภายหลังจากปี พ.ศ.2510 เป็นต้นมาได้เกิดวิกฤตทางการเงินหลายประการส่งผลให้ระบบค่าเสมอภาคสิ้นคลอน จนกระทั่งสหรัฐประกาศงดรับแลกเปลี่ยนดอลลาร์คืนเป็นทองคำ ซึ่งเท่ากับเป็นการล้มเลิกระบบค่าเสมอภาคไปโดยปริยาย ต่อมาในปี 2515 และ 2516 สหรัฐได้ประกาศลดค่าเงินดอลลาร์อย่างเป็นทางการลง แต่ไทยยังคงยืนยันค่าเสมอภาคของเงินบาทไว้กับดอลลาร์สหรัฐในอัตรา 20.80 บาท ต่อดอลลาร์เช่นเดิม แต่กลับลดค่าเสมอภาคเงิน 1 บาท ต่อทองคำบริสุทธิ์ลด 10% ตามสหรัฐ เพื่อแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าและดุลการชำระเงิน ต่อมาในวันที่ 15 กรกฎาคม 2516 รัฐบาลได้ประกาศเพิ่มค่าเงินบาทขึ้น 4% หรือเท่ากับ 20 บาทต่อดอลลาร์ รวมทั้งมีการขยายช่วงกว้างให้อัตราแลกเปลี่ยนเคลื่อนไหวได้ถึง 2.25% แทนที่จะเป็น 1% ตามเดิม

ระยะที่สี่ : เลิกค่าเสมอภาคและใช้วิธีกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวันร่วมกัน (2521-2524)

รัฐบาลไทยได้มีการยกเลิกการกำหนดค่าเสมอภาคเงินบาท ในวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ.2521 โดยไม่มีการใช้ค่าเสมอภาคเงินบาทเทียบกับทองคำหรือเงินดอลลาร์เพียงอย่างเดียว แต่ใช้ระบบการรักษาเงินบาทเทียบกับกลุ่มสกุลเงินต่าง ๆ (Basket of currencies) ทำให้ค่าเงินบาทมีความยืดหยุ่นมากขึ้น และสะท้อนภาวะดุลการค้าและดุลชำระเงินมากขึ้น และได้ใช้การกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวันซึ่งจะกำหนดโดยทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนร่วมกับ

ธนาคารพาณิชย์ เรียกว่า Daily Fixing ทำให้อัตราแลกเปลี่ยนของไทยมีความยืดหยุ่นมากขึ้น ก่อให้เกิดความมั่นใจและเสถียรภาพในตลาดเงินตรา

ระยะที่ห้า : ทุนรักษาระดับฯ เป็นผู้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวัน (2524-2527)

ในช่วงแรกของปี 2524 ทุนรักษาระดับต้องเข้าแทรกแซงในตลาดเงินตราต่างประเทศเพื่อพยุงค่าเงินบาท ในขณะที่วงการตลาดเงินตราต่างประเทศเริ่มมีการเก็งกำไรอัตราแลกเปลี่ยนขึ้น ประกอบกับฐานะดุลการชำระเงินไม่ดีและค่าเงินดอลลาร์สูงขึ้น ทำให้มีการคาดการณ์ว่าจะมีการลดค่าเงินบาทขึ้น เพราะค่าเงินบาทของไทยมีค่าแข็งเกินความเป็นจริง ในที่สุดวันที่ 15 กรกฎาคม 2524 ทุนรักษาระดับจึงได้ประกาศปรับอัตราแลกเปลี่ยนจาก 21 บาท มาเป็น 23 บาท ต่อดอลลาร์สหรัฐ เท่ากับเป็นการลดค่าเงินบาทลง 8.7% ทำให้ในช่วงปี 2525 ถึง 2526 ไทยสามารถรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนไว้ได้อย่างมีเสถียรภาพ

ระยะที่หก : ทุนรักษาระดับฯ เป็นผู้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนประจำวันโดยอิงค่าเงินบาทไว้กับเงินสกุลหลายสกุล

เนื่องจากการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนของเงินบาทที่อิงค่าอยู่กับเงินดอลลาร์สหรัฐมากจนเกินไปเป็นเหตุให้ค่าเงินบาทสูงเกินไปไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในขณะนั้น โดยเฉพาะทำให้เกิดปัญหาดุลการค้า จึงได้มีการปรับปรุงโดยให้ค่าเงินบาทผูกไว้กับกลุ่มเงินตราของประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทย โดยทุนรักษาระดับเป็นผู้กำหนดอัตรากลาง รวมทั้งมีการปรับค่าเงินบาทลงให้เหลือ 27 บาทต่อดอลลาร์สหรัฐ ในวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ.2527 ซึ่งเท่ากับว่าค่าเงินบาทลดลง 15% ซึ่งถือเป็นระดับที่เหมาะสมในการส่งเสริมภาคการส่งออกในเวลาต่อมา

วิวัฒนาการของระบบอัตราแลกเปลี่ยนคร่าว ๆ ที่ได้นำเสนอ น่าจะเป็นเครื่องยืนยันผลการประมาณค่าจากแบบจำลอง เพราะตลอดช่วงเวลาที่ทำการศึกษา (2508-2538) อัตราแลกเปลี่ยนของไทยไม่ได้สะท้อนดุลยภาพระหว่างอุปสงค์กับอุปทานของเงินบาทอย่างแท้จริงเลยแม้แต่ช่วงเดียว หากแต่ถูกกำหนดค่าเสมอภาคและแทรกแซงขาดทุนรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน รวมทั้งมีการลดค่าเงินบาทครั้งใหญ่ถึง 2 ครั้ง

แต่ประเด็นสำคัญที่จะได้วิเคราะห์ก็คือ นโยบายเกี่ยวกับค่าเงินบาทที่เหมาะสมเพื่อแก้ปัญหาดุลบัญชีเดินสะพัดคืออะไร การลดค่าเงินบาทจะเป็นวิธีการแก้ปัญหาดุลบัญชีเดินสะพัดได้ดีเพียงไร ซึ่งในประเด็นนี้จะได้นำเอาแนวคิด 2 แนวคิดที่ได้กล่าวถึงในบทที่ 2 มาแล้วคือ

1) เงื่อนไข Marshall-Lerner ซึ่งตามเงื่อนไขดังกล่าว การลดค่าเงินบาทจะทำให้ดุลการค้าหรือดุลบัญชีเดินสะพัดดีขึ้น เพราะจะทำให้ราคาสินค้าออกของไทยถูกลงในสายตาของชาวต่างชาติ และราคาสินค้านำเข้าแพงขึ้นในรูปของเงินบาทในสายตาของคนไทย ส่งผลให้ปริมาณการส่งออกโดยรวมสูงขึ้น และการนำเข้าโดยรวมลดลงก็ต่อเมื่อ "ผลบวกของค่าความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่อราคาของสินค้าออกและสินค้าเข้าของไทยมีค่ามากกว่าหนึ่ง"

ซึ่งในกรณีของประเทศไทยตามผลการประมาณค่าจากแบบจำลองการนำเข้าและส่งออกในสมการที่ (4.3) และ (4.4) ซึ่งเป็นแบบจำลองการส่งออกสินค้าในช่วงปี 2525-2538⁶ ค่าความยืดหยุ่นต่อราคาสินค้าออกดังกล่าวมีค่าเท่ากับ 2.51 และในแบบจำลองที่ (4.4) ค่าความยืดหยุ่นของราคานำเข้ามีค่าเท่ากับ -0.58 ทำให้เราได้ผลรวมของค่าความยืดหยุ่นทั้งสองตามเงื่อนไข Marshall-Lerner ดังนี้

$$2.51 + (-0.58) = 1.93$$

ผลรวมของความยืดหยุ่นทั้งสองเท่ากับ 1.93 ซึ่งมากกว่า 1 ดังนั้น จึงควรลดค่าเงินบาทลง เพราะจะช่วยทำให้ดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดดีขึ้นตามเงื่อนไข Marshall-Lerner

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ผลของการลดค่าเงินบาทตามเงื่อนไข Marshall-Lerner ก็ยังคงมีข้อสมมติบางประการซึ่งขัดแย้งกับความเป็นจริงอยู่ เช่น ข้อสมมติที่ให้ค่าความยืดหยุ่นต่อราคาของอุปทานของสินค้าออกและค่าความยืดหยุ่นต่อราคาของอุปทานสินค้านำเข้าต้องมีค่าเป็นอนันต์ (Infinity) ซึ่งมีความหมายโดยนัยว่า การค้าระหว่างประเทศต้องเป็นไปอย่างเสรี ไม่มีการกีดกันทางการค้าและประเทศที่ลดค่าเงินต้องเป็นประเทศเล็ก (Small country) ไม่มีอิทธิพลต่อการกำหนดราคาและรายได้ของประเทศอื่น รวมทั้งจุดตั้งของการวิเคราะห์อื่น ๆ⁷ ซึ่งมีผลต่อความแม่นยำในการวิเคราะห์

2) การวิเคราะห์ค่าเงินบาทที่เหมาะสมโดยการสร้างดัชนีอัตราแลกเปลี่ยนถ่วงน้ำหนัก (Nominal effective exchange rate) ด้วยสัดส่วนการค้ารวม (trade weight) แล้วนำทฤษฎีอำนาจ

⁶ สาเหตุที่เลือกปี 3 แบบจำลองที่ 3 ก็เพราะว่ามีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการส่งออกระหว่างช่วงปี 2508-2524 กับช่วงปี 2525-2538 ซึ่งในช่วงหลังจะมีค่าความยืดหยุ่นของสินค้าออกในปัจจุบัน จึงเลือกใช้ค่า ความยืดหยุ่นดังกล่าวในการวิเคราะห์

⁷ ดู ฌาคส์ บูญนะสิน ,อ้างแล้ว

ซื้อเปรียบเทียบ (Relative purchasing power parity-PPP) เพื่อหาค่าอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง ถ่วงน้ำหนัก (Real effective exchange rate) แล้วนำมาใช้เป็นมาตรฐานในการวิเคราะห์ค่าเงินบาทที่เหมาะสมดังแสดงในรูปที่

จากรูปที่ 4.1 แสดงอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงถ่วงน้ำหนักด้วยสัดส่วนการค้า (Trade weight) ของประเทศคู่ค้าสำคัญของไทย 5 ประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา, ญี่ปุ่น, สิงคโปร์, มาเลเซีย และฮ่องกง จะเห็นว่าเราสามารถแบ่งช่วงของการเคลื่อนไหวของดัชนีค่าเงินบาทที่แท้จริงได้เป็น 3 ระยะคือ

1) ระยะเริ่มต้น ถึง ปี 2521 ซึ่งเป็นช่วงที่ไทยใช้วิธีการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยนกับค่าเสมอภาคตามระบบของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary fund-IMF) อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงขณะนั้นอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าที่ควรจะเป็นตลอดช่วงเวลา กล่าวคือเงินบาทมีค่าอ่อนกว่าความเป็นจริง (Under value) โดยมีแนวโน้มลดลงเล็กน้อยเนื่องจากค่าเงินดอลลาร์แข็งขึ้นเกือบตลอดช่วง และรัฐบาลไทยได้ผูกค่าเงินบาทไว้กับค่าเงินดอลลาร์เป็นส่วนใหญ่ หลังจากนั้นดัชนีค่าเงินบาทจึงเริ่มสูงขึ้นเข้าใกล้ดัชนี 100 ตั้งแต่ปี 2519

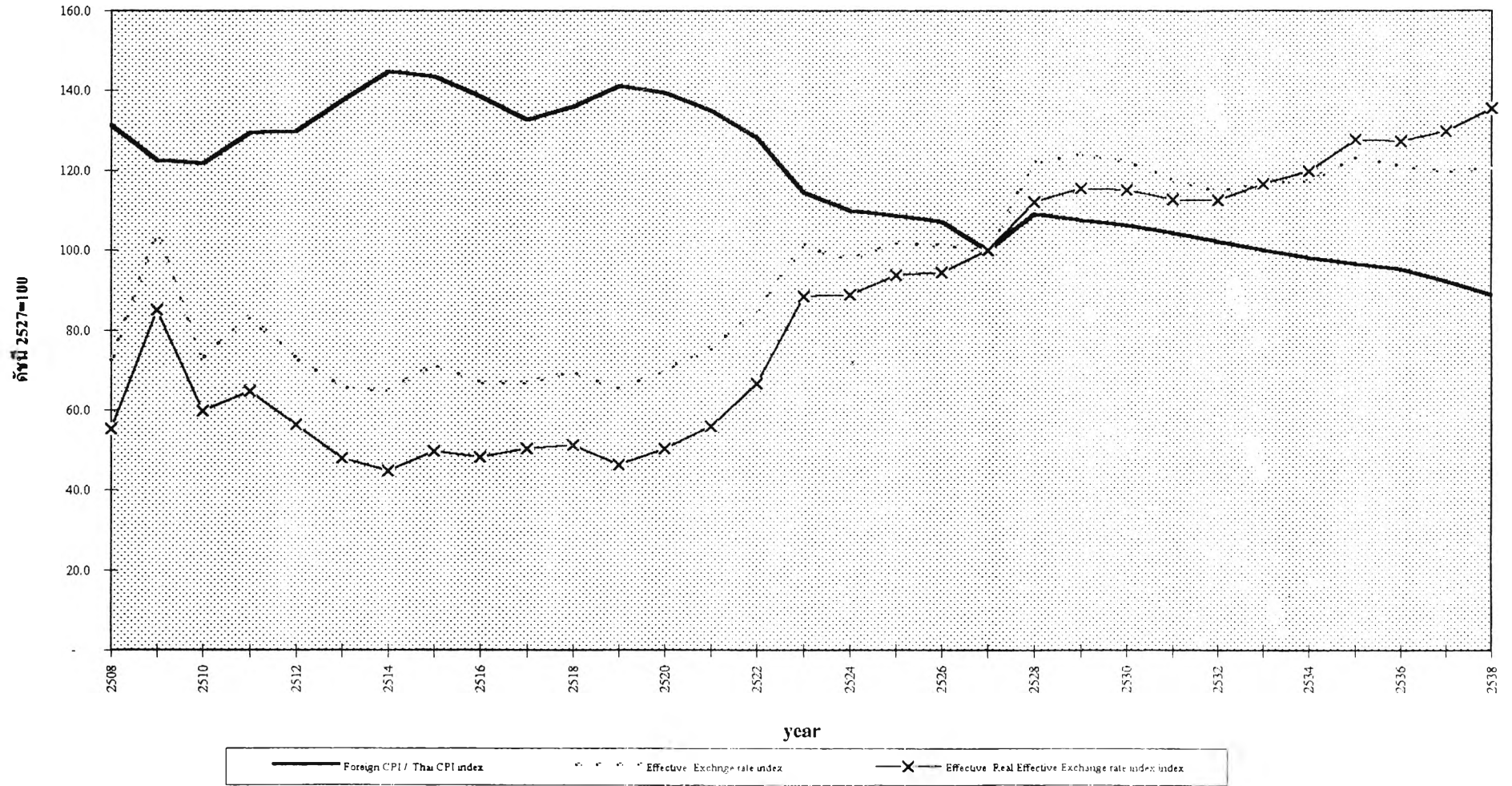
2) ระยะที่สอง (ปี 2521-2527) นับตั้งแต่ปี 2521 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยยกเลิกการใช้ค่าเสมอภาคอย่างเป็นทางการและให้ค่าเงินบาทเทียบกับกลุ่มเงินสกุลต่าง ๆ ที่เรียกว่า ตะกร้าเงิน (Basket of currency) รวมทั้งได้มีการลดค่าเงินเป็นครั้งแรกในปี 2524 ทำให้ค่าเงินบาทของไทยค่อนข้างมีเสถียรภาพ จนกระทั่งมีการลดค่าเงินเป็นครั้งที่ 2 ซึ่งทำให้ดัชนีค่าเงินบาทเท่ากับ 100 ซึ่งเป็นจุดที่เหมาะสมที่สุดในเวลานั้น

3) ระยะที่สาม (ปี 2528 - ปัจจุบัน) ตลอดช่วงนี้ค่าเงินบาทเคลื่อนไหวอยู่ในระดับสูงกว่า 100 ตลอด แต่ทว่าไม่แกว่งตัวมากนักจนถึงปีสิ้นสุดการศึกษา ซึ่งหมายความว่าเงินบาทมีค่าสูงกว่าความเป็นจริง (Over Value) เมื่อเทียบกับอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงถ่วงน้ำหนัก จะเห็นว่า เส้น Effective Exchange rate อยู่ต่ำกว่าเส้น Real Effective Exchange rate ดังรูป

หากเรานำแนวคิดเรื่องค่าเงินบาทที่เหมาะสมดังกล่าวมาประยุกต์ใช้กับการแทรกแซงอัตราแลกเปลี่ยนจะเห็นว่า เราควรลดค่าเงินบาท เพื่อให้ค่าเงินบาทอยู่ในระดับที่เหมาะสมมากขึ้น (ดัชนีเท่ากับ 100) ตามแนวคิด Purchasing power Parity ซึ่งมีผลทำให้ดุลบัญชีเดินสะพัดดีขึ้นไปด้วย

graph 2 Chart 10

อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง

จะเห็นได้ว่า ทั้งสองแนวคิดที่ได้นำเสนอนั้น ให้ผลทางนโยบายที่ตรงกันกัน จึงทำให้เราได้ข้อสรุปที่ดีที่สุดเพื่อตอบคำถามที่ว่า เราควรลดค่าเงินบาทเพื่อแก้ปัญหาดุลบัญชีเดินสะพัดหรือไม่ การพิจารณาถึงมาตรการดังกล่าว อย่างไรก็ตามควรระวังเสมอว่ามาตรการเหล่านั้นมาจากเหตุผลพื้นฐานทางทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเท่านั้นซึ่งมักมีจุดอ่อนทางเทคนิคการคำนวณด้วยเสมอ

4.5.3 ผลกระทบจากการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศ

ปัจจัยทางด้านการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศ (Foreign Direct Investment) นั้น มีผลกระทบต่อดุลบัญชีเดินสะพัดโดยรวม ทั้งในแง่ของการเข้ามาจุนเจือ (Finance) ส่วนที่เป็นช่องว่างระหว่างการออมกับการลงทุนตามทฤษฎีสถิตการเอกลักษณ์ และในแง่ของดุลการค้าและดุลบริการ ทำให้เราสามารถแบ่งประเด็นในการวิเคราะห์ได้เป็นดังนี้

4.5.3.1. ในประเด็นแรก ช่องว่างระหว่างการออมกับการลงทุน (Saving - Investment Gap) และดุลรัฐบาล (Government Balance) เป็นสองส่วนประกอบหลักที่กำหนดดุลบัญชีเดินสะพัดตามสมการเอกลักษณ์ (ดูรายละเอียดในบทที่ 2) โดยที่หากประเทศใดมีความต้องการลงทุนมากกว่าจำนวนเงินออมที่มีอยู่ จะทำให้ต้องมีการนำเงินจำนวนหนึ่งเข้ามาจุนเจือส่วนที่ขาดไป ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปการก่อหนี้ระหว่างประเทศ (Foreign Debt) และการลงทุนจากต่างประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม

การลงทุนทางตรงก็จัดเป็นรูปแบบหนึ่งของการจุนเจือช่องว่างดังกล่าว ดังนั้นเราอาจกล่าวได้ว่า การที่ประเทศใดประเทศหนึ่งมีการรับการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศมากย่อมสะท้อนให้เห็นถึงปริมาณเงินออมภายในประเทศซึ่งมีไม่พอต่อการลงทุนที่มีมาก จนนำไปสู่การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดในที่สุด ในกรณีของประเทศไทยจะเห็นได้จาก รูปที่ 4.2

4.5.3.2 ในประเด็นต่อมา ซึ่งเป็นจุดสำคัญของการศึกษาในเรื่องนี้ก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศที่มีผลต่อดุลการค้าและดุลบริการ โดยในส่วนนี้ได้ทำการดัดแปลงแบบจำลองการนำเข้า/ส่งออกสินค้า และรายรับ/รายจ่ายการบริการมาช่วยในการวิเคราะห์

ผลต่อการส่งออกสินค้า

$$\begin{aligned} \text{Log-linear : LNEXP} &= -3.78 C - 0.449 \text{LNEXPRIC} + 3.853 \text{LNWDGPI} - 0.074 \text{REER} \\ &\quad (-6.69) \quad (-4.07)^* \quad (12.87)^* \quad (-0.54) \\ &+ 0.160 \text{LNREALINFDI} (-1) + \text{AR}(1) \quad \dots\dots\dots(4.7) \\ &\quad (3.63)^* \end{aligned}$$

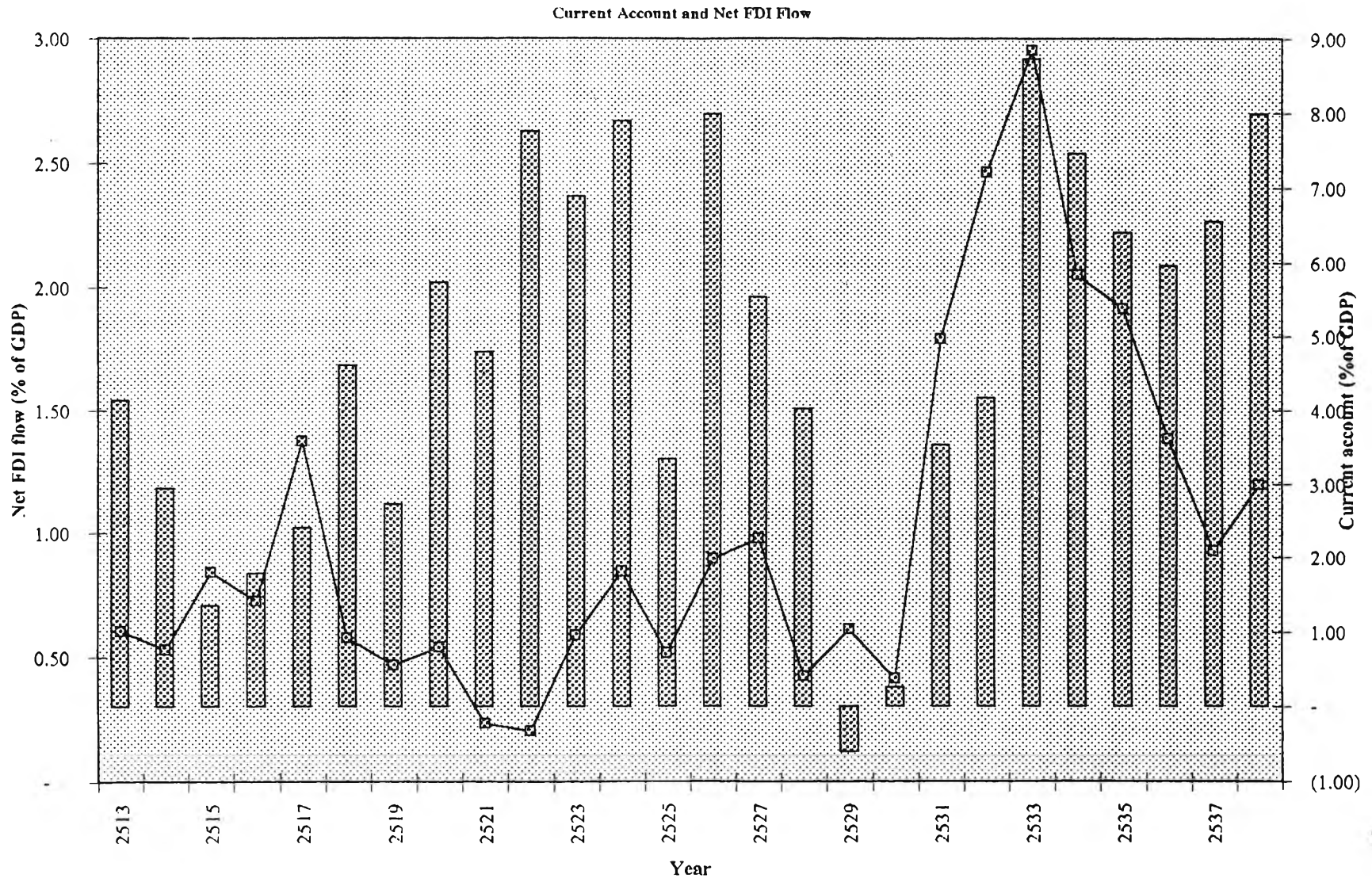
$$R^2 = 0.99 \quad R^2 = 0.98 \quad \text{D.W.} = 1.87 \quad \text{S.E.} = 0.089 \quad \text{F-Stat} = 586.04$$

จากผลการประมาณค่าแบบจำลองการส่งออกสินค้า โดยนำมูลค่าการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศที่แท้จริง (Inward Foreign Direct Investment at 1990 price) โดยใช้ตัวแบบล่าช้า 1 ปีเป็นตัวแปรกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (Activity Variable) แทนตัวเลขการลงทุนที่แท้จริงในแบบจำลองเดิม พบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรเป็นไปตามที่คาดหมายตามทฤษฎี 2 ตัวแปร คือ รายได้ของโลก (World Gross Domestic Product-WGDPI) และการลงทุนทางตรง (Real Inward Foreign Direct Investment-REALINFDI (-1)) และมีตัวแปรที่ให้ค่าสัมประสิทธิ์ไม่เป็นไปตามทฤษฎี 2 ตัวแปรคือ ราคาส่งออกและอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง ซึ่งจะเห็นได้ว่า ค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าวมีลักษณะเหมือนสมการที่ 1 ทุกประการ ทั้งนี้ตัวแปรทุกตัวมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 99% ยกเว้นตัวแปรอัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริง โดยที่สาเหตุดังกล่าวได้อธิบายไปแล้วในแบบจำลองที่ (4.1)

ผลต่อการนำเข้าสินค้า

$$\begin{aligned} \text{Log-Linear : LNIMP} &= 10.84 C - 0.452 \text{LNIMPRIC} - 0.258 \text{LNTARIFFRATE} \\ &\quad (-1.50)^{****} \quad (-0.782) \\ &- 0.140 \text{LNREER} + 0.169 \text{LNREALINFDI} + \text{AR}(1) \quad \dots\dots\dots(4.7) \\ &\quad (-0.49) \quad (2.68)^{**} \end{aligned}$$

$$R^2 = 0.98 \quad R^2 = 0.98 \quad \text{D.W.} = 2.18 \quad \text{S.E.} = 0.081 \quad \text{F-Stat} = 451.187$$

จากผลการประมาณค่าแบบจำลองการนำเข้าสินค้า โดยใช้มูลค่าการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศที่แท้จริงเป็นเสมือนหนึ่งตัวแปรรายได้ (Income Variable) แทนที่รายได้ประชาชาติที่แท้จริง (Thailand Gross Domestic Product At 1990 Price) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์เป็นไปตามที่คาดหมายทางทฤษฎีทุกตัว โดยที่อัตราแลกเปลี่ยนที่แท้จริงและตัวแปรภาษีศุลกากรกลับไม่มีนัยสำคัญทางสถิติด้วยเหตุผลที่ได้อธิบายไปแล้ว จะเห็นได้ว่าสัมประสิทธิ์ของทุกตัวแปรมีลักษณะเหมือนในแบบจำลองที่ (4.2) ทุกประการ

จากผลการประมาณค่าของแบบจำลองทั้งสอง น่าจะยืนยันผลกระทบจากการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศที่มีต่อการส่งออกและการนำเข้าได้เป็นอย่างดี ในด้านการนำเข้าการลงทุนทางตรงมีส่วนทำให้ปริมาณและรูปแบบการนำเข้าสินค้าเปลี่ยนแปลงไปจากในช่วงต้นของการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประเทศไทยใช้นโยบายส่งเสริมการลงทุนเพื่อการผลิตสินค้าทดแทนการนำเข้า (Import Substitution) โดยเฉพาะสินค้าบริโภค ต่อมาจึงได้ใช้นโยบายการส่งเสริมการลงทุนการผลิตสินค้าเพื่อส่งออก (Export-Oriented) โดยเฉพาะในสินค้าอุตสาหกรรม โดยมีหลักประการหนึ่งก็เพื่อลดการขาดดุลการค้าปริมาณการลงทุนจากต่างประเทศจึงได้เพิ่มขึ้นตลอดช่วงเวลาดังกล่าว แต่ปัญหาด้านดุลการค้ากลับไม่บรรเทาลงแม้แต่น้อย

สาเหตุหลักมากจากการพึ่งพาการนำเข้าสินค้า (Import Dependency) ในสินค้าประเภทเครื่องจักรและวัตถุดิบที่ประเทศไทยไม่มีหรือเท่าที่มีก็ด้อยคุณภาพ การลงทุนทางตรงแม้จะทำให้การผลิตสินค้าเพื่อส่งออกหรือทดแทนการนำเข้ามากขึ้นแต่ไม่ทำให้เกิดผลสะท้อนถอยหลัง (Backward Linkage) ต่อการผลิตอุตสาหกรรมอื่น ๆ ในประเทศนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การผลิตสินค้าส่งออกในสินค้าประเภทที่ใช้เทคโนโลยีสูง ยิ่งจำเป็นต้องนำเข้าสินค้าวัตถุดิบ และสินค้าทุน โดยเฉพาะเครื่องจักรที่ทันสมัยจากต่างประเทศ เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีเทคโนโลยีเป็นของตนเอง ซึ่งหมายความว่ายิ่งประเทศไทยพยายามเพิ่มการลงทุนเพื่อขยายปริมาณการส่งออกมากขึ้นเท่าไร ก็ยิ่งจำเป็นต้องอาศัยการนำเข้าสินค้าเครื่องจักร และวัตถุดิบจากต่างประเทศมากขึ้นเท่านั้น ดัง รูปที่ 4.3

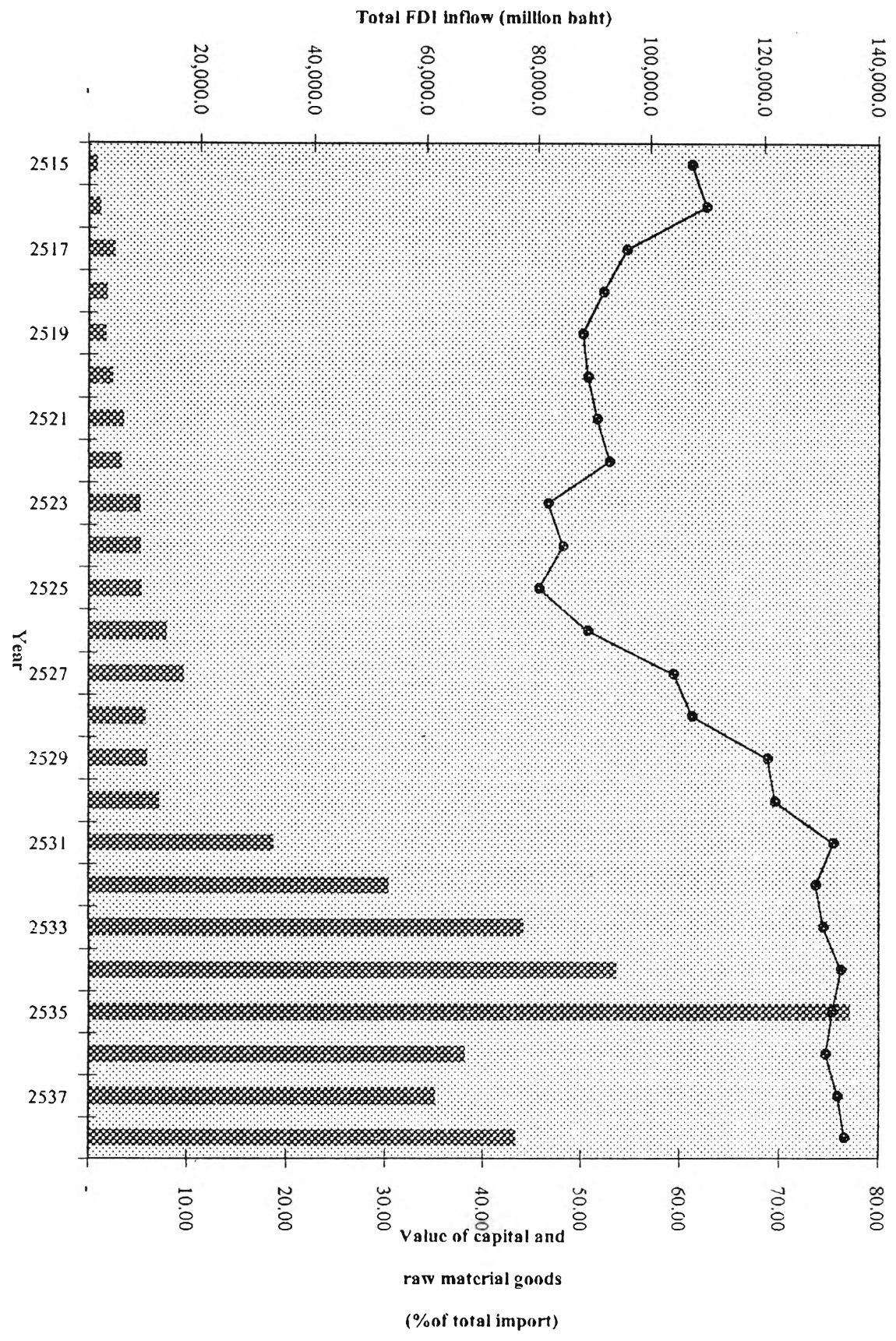
ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่งที่เกิดจากการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศก็คือ การถ่ายทอดเทคโนโลยี (Technology Transfer) ของบริษัทข้ามชาติ (Multinational Enterprise) เนื่องจากเทคโนโลยีดังกล่าวเป็นผลประโยชน์ของบริษัทข้ามชาติเหล่านั้นซึ่งต้องเสียต้นทุนในการวิจัยและพัฒนาสูง และเท่าที่ผ่านมา การถ่ายทอดเทคโนโลยีเป็นจุดประสงค์สำคัญอันหนึ่งที่ประเทศไทยต้องการเป็นอย่างมากจากบริษัทข้ามชาติเหล่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว การฝึกอบรมคน

งานเพื่อให้มีการเรียนรู้ เทคโนโลยีต่าง ๆ ในกระบวนการผลิตมักจะเป็นเพียงการฝึกอบรมในขั้นพื้นฐาน มีจำนวนน้อยมากที่จะได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีเฉพาะด้าน ขณะเดียวกันด้วยเหตุผลที่ว่าการขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะสูง (Skilled-Labour) และการขาดนโยบายการส่งเสริมพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เด่นชัดของรัฐบาล จึงทำให้แรงงานของไทยได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีได้ไม่มากเท่าที่ควร⁸

และด้วยเหตุที่การนำเข้าเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการผลิตนั้นมีต้นทุนสูง ซึ่งค่าใช้จ่ายส่วนนี้จะอยู่ในรูปของลิขสิทธิ์ เครื่องหมายการค้า ฯลฯ ทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายในส่วนดังกล่าวไปในรูปรายจ่ายการบริการ ซึ่งจะปรากฏอยู่ในดุลบริการ

---

⁸ จิรศักดิ์ พงษ์พิชญพิจิตร, การลงทุนทางตรงจากต่างประเทศและนโยบายของรัฐบาลไทย, โครงการศึกษานโยบายสาธารณะ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

graph 2 Chart 3

ผลต่อดุลบริการ

ในส่วนนี้ได้แสดงอยู่ในสมการที่ (5.5) และ (5.6) รายรับ/รายจ่าย จากการบริการโดยที่ในสมการที่ (5.5) รายรับจากการบริการการออกไปลงทุนในต่างประเทศของไทย (Real Outward Foreign Direct Investment) ทำให้ไทยมีรายรับในส่วนบริการเพิ่มขึ้นในรูปของการส่งกลับผลตอบแทนจากการลงทุน (Retrun of Investment) ในกรณีดังกล่าวได้ใช้ข้อสมมติว่า บริษัทของไทยมีขนาดเล็กสามารถส่งผลตอบแทนจากการลงทุนภายหลังจากการส่งเงินลงทุนออกไปเพียง 1 ปี ในขณะที่สมการที่ (5.6) รายจ่ายจากการบริการซึ่งทำให้ไทยต้องเสียรายจ่ายในรูปของการส่งกลับผลตอบแทนจากการลงทุนเช่นกัน ในกรณีดังกล่าวได้ใช้ข้อสมมติว่าในบริษัทต่างชาติในประเทศไทยมีขนาดใหญ่กว่าสามารถส่งผลตอบแทนกลับประเทศภายหลังจากการลงทุน 2 ปี อย่างไรก็ตามเรายังไม่สามารถหาข้อสรุปได้ว่าระหว่างบรรษัทข้ามชาติของไทยที่ไปลงทุนในต่างประเทศกับบรรษัทต่างประเทศที่เข้ามาลงทุนในไทยจะมีอัตราการส่งกลับผลตอบแทนจากการลงทุนเป็นอย่างไรเนื่องจากข้อจำกัดทางข้อมูลมูลค่าผลตอบแทนจากการลงทุนทางตรงไม่สามารถหาได้

ทั้งนี้ คาดว่าตัวเลขการส่งกลับผลตอบแทนจากการลงทุนที่ได้รับนั้นเป็นการประเมินที่ต่ำกว่าความเป็นจริง (Underestimate) เนื่องจากบรรษัทข้ามชาติเหล่านี้ มักจะถูกควบคุมการส่งเงินกำไรออกนอกประเทศทำให้มักจะหาทางออกโดยการตั้งราคาโอน (Transfer Pricing) โดยการตั้งราคาสินค้าเข้าที่บริษัทต้องซื้อเช่นราคาค่าลิขสิทธิ์เครื่องจักรที่ใช้เทคโนโลยีสูง และสินค้าอื่น ๆ ที่ส่งมาจากบริษัทแม่ในประเทศของตนในราคาที่สูงกว่าปกติเพื่อขดเซยส่วนของผลตอบแทนที่ไม่สามารถส่งกลับไปยังบริษัทแม่ของตนได้ และในสินค้าที่บรรษัทข้ามชาติส่งกลับไปยังบริษัทแม่ของตนนั้นก็จะถูกตั้งราคาให้ต่ำกว่าปกติ เพื่อที่บริษัทแม่เหล่านั้นจะได้เสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าที่ควรจะเป็นและการตั้งราคาโอนยังทำให้บรรษัทข้ามชาติเหล่านี้มีผลกำไรต่ำกว่าปกติ ทำให้สามารถหลีกเลี่ยงภาษีที่เก็บจากกำไรของกิจการเหล่านี้ได้อีกต่อหนึ่ง ทำให้รัฐบาลของประเทศไทยต้องสูญเสียรายรับจากภาษีที่ควรจะได้รับในที่สุด

จะเห็นได้ว่าผลกระทบจากการลงทุนจากต่างประเทศที่มีผลต่อดุลบัญชีเดินสะพัดของไทยนั้นมีหลายประการด้วยกัน ในด้านดุลการค้าการลงทุนดังกล่าวก็มีผลต่อการนำเข้าและส่งออกใกล้เคียงกัน ขณะที่ในส่วนของดุลบริการโดยเฉพาะผลตอบแทนจากการลงทุนและรายจ่ายค่าเทคโนโลยี ทำให้ดุลบริการของไทยขาดดุลมากกว่าอย่างเห็นได้ชัด ดังรูปที่ 4.4

ต้นฉบับ หน้าขาดหาย

4.6 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อปัญหาดุลบัญชีเดินสะพัด

จากบทวิเคราะห์แบบจำลองรวมทั้งปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อดุลบัญชีเดินสะพัดของไทย จะเห็นได้ว่าปัญหาดุลบัญชีเดินสะพัดสามารถมองได้จากหลายสาเหตุ ไม่ว่าจะเป็นการใช้กรอบแนวคิดของสมการเอกลักษณ์ของระบบเศรษฐกิจแบบเปิดหรือมองจากด้านดุลการค้าและดุลบริการ ซึ่งทุก ๆ แนวคิดจะให้คำอธิบายปัญหาของดุลบัญชีเดินสะพัดแตกต่างกันไป และจะทำให้นโยบายที่จะใช้แก้ปัญหาแตกต่างกันไปด้วย อย่างไรก็ตาม หากเราพิจารณาวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่บังเกิดขึ้นในปัจจุบัน (พ.ศ. 2540) จะเห็นว่า ปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดมักได้รับการกล่าวถึงอยู่เสมอแต่มักจะเป็นการกล่าวถึงในมุมมองใดมุมมองหนึ่งเท่านั้น ทั้งที่อันที่จริงแล้วปัญหาดุลบัญชีเดินสะพัดมีหลากหลายมุมมองและสะท้อนปัญหาทางโครงสร้างบางประการจนอาจกล่าวได้ว่าการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดเป็นปัญหาพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในขณะนี้ ซึ่งในส่วนนี้จะได้เป็นการสรุปประเด็นปัญหาต่าง ๆ และนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายโดยแบ่งเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้

1. ปัญหาการขาดแคลนเงินออมและการบริโภค/การลงทุนที่เกินตัว ซึ่งเป็นปัญหาที่เรื้อรังมานานของระบบเศรษฐกิจไทยและเป็นสาเหตุหลักของปัญหาการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดของไทย จากทฤษฎีสมการเอกลักษณ์ดังกล่าว การขาดดุลบัญชีเดินสะพัดจะเกิดจากการที่มีช่องว่างการออมกับการลงทุน (Saving-Investment GAP) รวมกับการขาดดุลรัฐบาล, (Government Budget Deficit) แต่ในกรณีของประเทศไทยมีการเกินดุลรัฐบาลหรือการใช้งบประมาณแบบสมดุลมาตลอดนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2531 จึงทำให้สาเหตุหลักน่าจะมาจากการขาดแคลนเงินออมในภาคเอกชนเพียงประการเดียว กล่าวคือรายได้จำนวนหนึ่งที่ประเทศไทยมีจะถูกนำมาใช้ในส่วนของการบริโภคและการลงทุนผลิตสินค้าเพื่อการบริโภคในประเทศและการส่งออก ทำให้เกิดการนำเข้าในสัดส่วนที่สูงตามมา เพราะความต้องการการบริโภคสินค้าจากต่างประเทศ รวมทั้งการนำเข้าเครื่องจักรและวัตถุดิบ เงินออมในระบบจึงมีไม่เพียงพอที่จะนำมาลงทุนเพื่อผลิตต่อไป จึงต้องมีการนำเข้าทุนจากต่างประเทศทั้งในรูปการก่อหนี้ระหว่างประเทศ และการลงทุนจากต่างประเทศ

โดยทั่วไปแล้ว การก่อหนี้ระหว่างประเทศและการรับการลงทุนจากต่างประเทศถือว่าเป็นสิ่งปกติและจำเป็นสำหรับประเทศกำลังพัฒนาโดยทั่วไป แม้จะต้องมีการจ่ายคืนดอกเบี้ยจำนวนมากในแต่ละปี ซึ่งปรากฏอยู่ในส่วนรายจ่ายบริการ ส่วนการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศนั้นมีผลต่อทั้งในด้านการค้าและการบริการดังที่ได้อธิบายไปแล้วในส่วนปัจจัยที่มีผลต่อดุลบัญชีเดินสะพัด

แนวทางแก้ไขจึงควรมีมาตรการสร้างเงินออมในระบบเศรษฐกิจในระยะยาวทั้งภาคเอกชนและรัฐบาลเองก็ควรรักษาวินัยทางการเงินการคลังให้ดี ควรมีมาตรการในการบริหารรายได้ของประเทศไปในทางที่จะบริโภคลดลง (Expenditure Reducing) หรือ โอนการใช้จ่ายเหล่านั้นมาใช้ซื้อสินค้าในประเทศ (Expenditure Switching) เช่น การยกเลิกภาษีที่เก็บจากดอกเบี้ยเงินฝาก, การประกันชีวิต, กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ, การเก็บภาษีสินค้าฟุ่มเฟือยในอัตราสูง, การเก็บภาษีการเดินออกนอกประเทศ รวมทั้งมาตรการสร้างเงินออมต่างๆ ซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาดุลบัญชีเดินสะพัดในระยะยาว

2. ปัญหาการขาดประสิทธิภาพในภาคการผลิต (Real Sector) และบริการ จากอดีตที่ผ่านมาการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจของไทยจากภาคเกษตรกรรมแบบพึ่งพาตนเองมาสู่ภาคอุตสาหกรรมที่มีเป้าหมายในการส่งออกนั้นเป็นการเติบโตโดยอาศัยการเพิ่มปัจจัยการผลิตต่างๆ (Extensive Growth) มิได้เป็นการเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) ในการผลิต (Intensive Growth) โดยการพัฒนาเทคโนโลยี เทคโนโลยีที่ใช้ในปัจจุบันมักต้องอาศัยเทคโนโลยีจากต่างประเทศในการผลิตและย่อมส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) ในเวทีเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น

2.1 การพึ่งพาสินค้านำเข้า เพราะภาคการผลิตที่อาศัยเทคโนโลยีจากต่างประเทศจะต้องนำเข้าในรูปของเครื่องจักร และวัตถุดิบที่ได้มาตรฐาน จึงจะทำการผลิตได้ และในกรณีที่มีการส่งเสริมให้มีการผลิตเพื่อการส่งออกมากขึ้น หรือปรับปรุงสินค้าให้ทันสมัยมากขึ้นเพื่อการแข่งขันในตลาดโลก ก็ยิ่งทำให้ประเทศต้องพึ่งพาการนำเข้าในส่วนนี้มากขึ้นเป็นเงาตามตัว

2.2 มูลค่าเพิ่มของการผลิตภายในประเทศต่ำ กล่าวคือ สินค้าออกชนิดหนึ่งหากมีส่วนประกอบทั้งวัตถุดิบและแรงงานที่ใช้ผลิตในประเทศสูง ก็จะทำให้มูลค่าเพิ่มโดยรวมที่ตกอยู่ในประเทศสูงขึ้นไปด้วย ทั้งนี้ในกรณีประเทศไทยสินค้าออกหรือแม้แต่สินค้าบริโภคในประเทศหลายชนิดที่มีส่วนการผลิตภายในประเทศเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แม้มูลค่าการส่งออกจะสูงแต่ส่วนที่ตกในประเทศมีเพียงค่าแรงของแรงงานราคาถูกในประเทศเท่านั้น ส่วนที่เหลือต้องนำเข้ามาทั้งสิ้น ก็จะไม่มีความได้เปรียบอันใดในการแก้ปัญหาดุลการค้าและดุลบัญชีเดินสะพัดแม้แต่น้อย

2.3 การขาดการพัฒนาเทคโนโลยีของตนเอง ซึ่งนอกจากจะสะท้อนในรูปของการนำเข้าเครื่องจักรแล้ว ยังสะท้อนออกมาในรูปของรายการบริการในส่วนของลิขสิทธิ์และสิทธิบัตรซึ่งมีจำนวนสูงขึ้นทุก ๆ ปี

2.4 ในภาคบริการบางประเภท มีแนวโน้มที่ผู้บริโภคชาวไทยจะนิยมใช้บริการของต่างประเทศมากกว่า เช่น บริการทางการศึกษาจะเห็นว่า มีจำนวนนักศึกษาที่ไปศึกษาในต่างประเทศจำนวนมากหรือบริการการรักษาพยาบาล ทำให้รายจ่ายการบริการสูงขึ้นแม้โดยรวมแล้วดุลบริการยังเกิดดุลตลอดช่วงเวลา อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวสร้างรายรับจำนวนมากก็ตาม

แนวทางการแก้ไขในส่วนนี้น่าจะอยู่ที่จุดสำคัญที่สุดคือ

- การปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต โดยพัฒนาเทคโนโลยีเป็นของตนเอง โดยการเพิ่มการใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เทคโนโลยี ซึ่งจะช่วยให้ลดการใช้จ่ายค่าลิขสิทธิ์ได้โดยตรง รวมทั้งลดการพึ่งพาเครื่องจักรที่ทันสมัยและวัตถุดิบจากต่างประเทศ รวมทั้งเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับระบบเศรษฐกิจไทย
- การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และคุณภาพแรงงานเพื่อสร้างเสริมความสามารถในการแข่งขันประเทศมากขึ้น และจะทำให้ประเทศสามารถทำการผลิตสินค้าคุณภาพที่มีมูลค่าสูงขึ้นได้ในระยะยาว
- ในภาคบริการ ควรมีการส่งเสริมเพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันแก่กิจการบางประเภทที่ไทยมีแนวโน้มที่จะพัฒนาได้ เช่น การประกันภัยและการพาณิชย์นาวี เป็นต้น รวมทั้งการเสริมสร้างคุณภาพในการศึกษาและบริการการรักษาพยาบาลเพื่อลดการใช้จ่ายส่วนนี้ในต่างประเทศ

3. การป้องกันผลกระทบจากปัจจัยต่างๆ เช่น

3.1 มาตรการทางภาษีศุลกากร ไม่ควรนำมาตรการทางภาษีศุลกากรมาเป็นเครื่องมือในการปกป้องอุตสาหกรรมภายในมากจนเกินไป เนื่องจากจะทำให้ความสามารถในการแข่งขันลดลงในอนาคต รวมทั้งในระยะยาวประเทศไทยจะต้องลดภาษีศุลกากรเข้าตามข้อตกลงของ GATT อยู่แล้ว การเตรียมความพร้อมรับการแข่งขันที่รุนแรงขึ้นเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นจึงควรมีการปรับโครงสร้างทางภาษีศุลกากรในระยะยาวเพื่อปรับโครงสร้างการผลิตให้สอดคล้องกับภาวะตลาดโลกและความได้เปรียบของระบบเศรษฐกิจไทย

3.2 มาตรการทางอัตราแลกเปลี่ยน จากการที่รัฐบาลพยายามรักษาค่าเงินบาทให้มีค่าสูงเกินกว่าความเป็นจริง (Over Value) เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของธุรกิจที่มีหนี้ต่างประเทศสูง โดยการใช้เงินทุนสำรองรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนเข้าแทรกแซงจนผู้ประกอบการชาวไทยไม่มองอัตราแลกเปลี่ยนที่ควรจะเป็นและดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยมองข้ามความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน อัตราแลกเปลี่ยนที่สูงเกินจริงทำให้ส่งผลเสียต่อการส่งออกและการท่องเที่ยว

เนื่องจากราคาส่งออกสูงกว่าความเป็นจริง และส่งผลเสียต่อความเชื่อมั่นของระบบเศรษฐกิจโดยรวม แม้ค่าเงินบาทที่ลดลงจากการเปลี่ยนแปลงระบบอัตราแลกเปลี่ยนมาเป็นแบบ Manage Floated จะช่วยลดการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดได้บ้าง แต่ก็ไม่ใช่ทางออกที่ดีที่สุด เนื่องจากการส่งออกที่เพิ่มหรือการนำเข้าที่ลดลงไม่ได้มีปัจจัยทางราคาเพียงอย่างเดียว แต่การคำนึงถึงปัจจัยหลักอื่นๆ เช่น คุณภาพสินค้า หรือ ความต้องการของตลาด รวมทั้งศักยภาพของภาคการผลิต เป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงมากกว่า

3.3 มาตรการทางการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างมากในการเสริมสร้างภาคการผลิตของไทย ในขณะที่เดียวกันหากไม่มีมาตรการในการจัดการที่ดีพอก็จะไม่ส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจแม้แต่น้อย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยี การใช้วัตถุดิบในประเทศเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดอุตสาหกรรมย้อนหลัง(Backward Linkage) รวมทั้งการคำนึงถึงการตั้งราคาโอนของบริษัทข้ามชาติ เพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ของระบบเศรษฐกิจไทย รัฐบาลควรมีการจัดสรรการลงทุนเหล่านี้ในทางที่จะก่อให้เกิดการสร้างความสามารถในการแข่งขันโดยไม่อาศัยการปกป้องอุตสาหกรรมมากเกินไป

4. ปัญหาการใช้กลยุทธ์ทางการค้าและบริการ ประกอบไปด้วย การประสานงานในภาครัฐบาลกับภาคเอกชนในการส่งเสริมการส่งออก, การเจรจาทางการค้าในข้อตกลงทวิภาคีและพหุภาคีต่าง ๆ ซึ่งแม้มาตรการเหล่านี้จะเป็นมาตรการที่มีความสำคัญรองลงมา แต่หากสามารถปรับปรุงให้มีความสอดคล้องกับการส่งเสริมการผลิตในประเทศจะมีส่วนช่วยแก้ปัญหาดุลบัญชีเดินสะพัดได้ไม่น้อย เช่น การใช้หน่วยงานของภาครัฐเป็นหน่วยนำในการหาตลาดใหม่ ๆ ในต่างประเทศและจัดอุปสรรคทางการค้า และให้ความสะดวกแก่ผู้ส่งออกไทยในด้านข้อมูลการตลาด, รวมทั้งการใช้นโยบายใหม่ ๆ เช่น การส่งเสริมให้มีการออกไปลงทุนในต่างประเทศมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อดุลการค้าและดุลบริการของไทยในระยะยาว แม้ในระยะแรกจะทำให้ต้องมีการเคลื่อนย้ายเงินทุนออกนอกประเทศไปบ้าง โดยควรยกเว้นภาษีที่เก็บจากการส่งเงินผลตอบแทนจากการลงทุนกลับประเทศ ซึ่งเป็นการเก็บภาษีซ้ำซ้อนและสร้างแรงจูงใจในการลงทุน

จะเห็นได้ว่า ดุลบัญชีเดินสะพัดของไทยนั้นสามารถสะท้อนปัญหาของระบบเศรษฐกิจไทยทั้งในระดับมหภาค และในภาคการผลิต (Real Sector) ได้เป็นอย่างดี ซึ่งมาตรการต่าง ๆ ที่ได้นำเสนอไปนั้นแม้ส่วนใหญ่จะเป็นมาตรการระยะยาวซึ่งต้องอาศัยเวลานานกว่าจะสัมฤทธิ์ผล แต่ก็มี ความจำเป็นมากที่ต้องเริ่มปฏิบัติอย่างจริงจังและสอดคล้องกัน เพื่อไม่ให้ปัญหาดุลบัญชีเดินสะพัดเรื้อรังไปมากกว่านี้ นอกจากนี้ทิศทางการพัฒนาประเทศโดยการอาศัยภาคต่างประเทศ

เป็นภาคนำ จนก่อให้เกิดปัญหาทางด้านเสถียรภาพตามมามากมาย จึงจำเป็นที่แนวทางการพัฒนาดังกล่าวนี้ควรจะถูกตั้งคำถามในแง่มุมต่างๆ มากกว่าที่เป็นอยู่

อย่างไรก็ตาม ปัญหาดุลบัญชีเดินสะพัดนั้นอาจจะใช้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เพียงอย่างเดียวอธิบายไม่ได้ เพราะในบางครั้งการพึ่งพาสินค้าหรือบริการจากต่างประเทศไม่ได้เกิดจากการไร้ประสิทธิภาพการผลิตของไทย หากแต่เป็นเหตุผลทางด้านรสนิยมและอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากต่างประเทศ เช่น การนิยมไปท่องเที่ยวต่างประเทศ, ค่านิยมการศึกษาต่อต่างประเทศ หรือสินค้าแฟชั่นที่มีเครื่องหมายการค้าของต่างประเทศ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีส่วนซ้ำเติมปัญหาดุลบัญชีเดินสะพัดทั้งสิ้น และทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ใดๆ ไม่ลึกซึ้งพอที่จะสามารถครอบคลุมถึงสาเหตุเหล่านี้ได้